

Lietuvų totoriai

Nr. 7-8 (95-96)
„Litva tatarlary“

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m sausio mėn.

2006 m. liepos-rugpjūčio mėn.
ISSN 1822-2072

ŠIAME NUMERYJE:

3

Sveikiname
Ipolitą
Makulavičių

6

„Tai
fantastiškas
gydytojas“

9

Д. Бабилас:
Эта газета будет
вписана в историю
Литвы

12

Знакомтесь:
поэтесса
Инна Крутова
(Богатова)

13

Kuriamas
Lietuvos totorių
etnografinis
muziejus

14

Pamąstymai
apie islamą

16

Aukso Ordos
miestai

18

VDU dr. J. Čirūnaitė
apie Lietuvos
totorių moterų
asmenvardžius
XVI-XVII a.

20

Tautiečiai!
Spalio 29 d. 12 val.
Ramazan Bairamo
proga kviečiame į
Vilniaus VRM
kultūros rūmus

Dainius Babilas: Šis laikraštis bus įrašytas į Lietuvos istoriją

Galimas SITDYKOVAS

Papasakokite apie save. Kitaip sakant – Jūsų CV.

Gyvenimas privalo būti prasmingas. Suvokiui, jog turiu galių daryti gerus darbus, veikti supančią aplinką ir žmones. Atlikdamas darbus esu apsuptytas žmonių. Visada buvau visuomeniškas. Dar besimokydamas Panevėžio V. Žemkalnio gimnazijoje turėjau nemažai veiklos moksleivių komite. Vėliau atvykau į Kauną ir studijavau Vytauto Didžiojo universitete. Studijas greitai papildžiau istorijos mokytojo darbu Zapyškyje. Žinojau, jog studentui niekas darbo nepasiūlys ir pats turiu parodyti iniciatyvą, todėl važinėju po mokyklas ir ieškojau laisvų darbo vietų. Visada patiko darbas su jaunais žmonėmis – jie turi daug šviesių minčių. Baigiau istorijos magistro studijas ir dirbau Kauno jėzuitų gimnazijoje. Dar

studijų laikais susidomėjau karybos istorija ir įsitraukiau į Lietuvos karo istorijos draugijos bei Karo istorijos centro veiklą. Vėliau gyvenimas atvedė iki Kauno įvairių tautų kultūrų centro slenksčio. Laimėjau atvirą konkursą ir tapau įstaigos direktoriumi. Šiandien didžiuojuosi savo šeima – auginame sūnų. Mėgstu knygas, stengiuosi išnaudoti progas kelionėms ir eksperimentuoti fotoaparatu.

Kaip ir kada buvo sukurta Jūsų įstaiga?

Kauno įvairių tautų kultūrų centras buvo kuriamas 2004 m. pavasarį. Oficialus įstaigos gimtadienis yra balandžio 30 d. – tuomet Kauno įvairių tautų kultūrų centras buvo įregistruotas juridinių asmenų registre. Ši įstaiga yra Tautinių mažumų ir

(Nukelta į 4 psl.)

Pirmasis Lietuvos totorių jaunimo sąskrydis

Adas JAKUBAUSKAS

Gintaras VISOCKAS

„Ūkininko patarėjo“ korespondentas

Taučiuliškių ežeras tyvuliuoja vos kelios dešimtys kilometrų nuo Vilniaus. Jis niekuo neišsiskiria iš kitų Molėtų krašte, Riešės apylinkėse raibuliuojančių ežerų ežerėlių. Tačiau dabar jis tapo labai svarbus Lietuvos totorių bendruomenei. Liepos mėnesio paskutinį savaitgalį čia šurmuliavo totorių jaunimas iš Vilniaus, Kauno, Alytaus, Klaipėdos, Visagino. Merginų ir vaikinių iš visų Lietuvos kampelių suvažiavo per 70. Čia jie šoko, vaišinosi, klausėsi pasakojimo apie islamo religiją šiuolaikiniame pasaulyje, dalyvavo kulinarijame konkurse, sporto žaidimuose, dainavo karaoke, kūrė laužą.

(Nukelta į 2 psl.)

Sąskrydžio dalyviai

Pirmasis Lietuvos totorių jaunimo sąskrydis

(Atkelta iš 1 psl.)

Organizuojant sąskrydį, buvo siekiama, kad Lietuvos totorių jaunimas nepamirštų tradicijų, švenčių, protėvių tikėjimo. Globalizacija, emigracija, asimiliacija ir kitos panašios šių laikų pasaulio tendencijos pavojingos ne tik lietuviams, bet ir Lietuvos totoriams. Remiantis 2003 m. surašymu, Lietuvoje gyvena 3225 totoriai. 1989 metais Lietuvos totorių buvo kur kas daugiau – 5100. Bendruomenės narių skaičiaus mažėjimas susijęs su keletu veiksnių: dalis jų po Lietuvos nepriklausomybės atstatymo išvyko ieškoti skalesnės duonos ekonomiškai tvirtose valstybėse, sumažėjo gimstamumas, dalis specialistų – Kazanės totorių grįžo į Rusiją.

Be jokios abejonės, didžiausias šių dienų pavojus – globalizacija. Šiandien egzistuoja visai kitokia padėtis nei sovietmečiu. Kadaisė tarybinis režimas draudė totoriams, kaip, beje, ir kitoms tautoms, puoselėti savo tradicijas. Tautinė veikla Chruščiovo ir Brežnevo laikais buvo tik slopinama arba ignoruojama. Todėl totoriai priešinosi, tautinius papročius laikė didele vertybe. Dabar niekas nedraudžia būti totoriumi, tačiau ir atsparumas asimiliacijai sumažėjo. Jaunieji totoriai nebenori mokytis savos kalbos ir papročių. Jie renkasi anglų, vokiečių ar turkų kalbas. Būtų gražu, jei Lietuvos totoriai mokydami ar dirbdami nepamirštų, kad yra ne šiaip europiečiai, o visų pirma – totoriai.

Šis sąskrydis buvo skirtas žmonėms, kuriems dar nėra 30 metų. Norėta, kad totorių jaunimas susipažintų, kurtų totoriškas šeimas, linksmintųsi totoriškai. Sąskrydžio metu buvo skaitoma paskaita apie islamo religiją: kuo ši religija

išskirtinė, kuo ji ypatinga ir graži. Paskaitos metu buvo akcentuojama, kad islamas taiki, tolerantiška religija. Beje, Lietuvos totorius su islamu supažindino ne totorius, bet lietuvius Gintaras, geras Korano ir kitų didžiųjų religijų šventraščių žinovas.

(Nukelta į 3 psl.)

Prie šio gražaus ežero vyko totorių jaunimo sąskrydis

Pagautos sąskrydžio akimirkos

Sveikiname

Gerbiamas Ipolitai Makulavičiau,

širdingai sveikiname Jus 60-mečio proga. Jūsų gyvenimo kelias kupinas prasmingų darbų. Lietuvos Atgimimo ir Nepriklausomybės metais Jūs pradėjote aktyvią visuomeninę veiklą, buvote išrinktas Alytaus apskrities totorių bendruomenės pirmininku, tapote plačiai žinomu Lietuvos totorių bendruomenės veikėju.

Jūsų asmenybei būdingi ryškūs poelgiai, veiklumas, taurumas, meilė gimtajam kraštui. Širdingai sveikiname Jus garbingo jubiliejaus proga ir linkime geros sveikatos, stiprybės ir energijos įgyvendinant Jūsų naujus sumanymus.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Žmogus nepakeičiamas laike, nepakartojamas žemėje, kiekvienas gyvenime skeidžiame savo šviesą – ryškią ar blankią, tačiau ypatingą. Istorija skaičiuoja šimtmečius, žmogus – metus, valandas, dienas. Skubanti sekundė skaičiuoja žmogaus metus.

Varėnos rajono totorių bendrija sveikina Alytaus apskrities totorių bendruomenės pirmininką – **Ipolitą Makulavičių** – jubiliejaus proga ir linki nepakartojamų akimirku, džiaugsmingų valandų, prasmingų dienų ir laimingų metų.

Gerbiamam **Ipolitui Makulavičiui** šimet sekundės suskaičiavo 60 metų. Tai ir daug, ir mažai. Daug, jei matuosime nuveiktais darbais, mažai, jei kalbėsime apie žmogaus amžių. Na ir kas, kad du kartus po 30, tai tik dvi ugningos jaunystės viename taške, tai prabėgusių ir ateinančių dienų prasmingo skrydžio apmąstymas.

Pirmasis Lietuvos totorių jaunimo sąskrydis

(Atkelta iš 2 psl.)

Sąskrydyje maloniai sutiko dalyvauti smagusis „Tango TV“ televizijos kulinaras, „Skanus savaitgalis su Maratu“ laidos vedėjas Maratas Sargsyanas. Jis vedė linksmą kulinarijos pamokėlę – konkursą. Taip pat dalyvavo Rusijos Federacijos ambasados Lietuvoje patarėja kultūros klausimais Tatjana Šlyčkova.

Sąskrydžiui pasibaigus buvo apdovanotos komandos, laimėjusios tinklinio ir futbolo varžybas, karaoke konkurso nugalėtojas.

Jei ši tradicija prigis, kiekvienų metų vasarą bus rengiamos

Vaizdai iš kulinario Marato Sargsyano organizuoto konkurso

panašios iškylos prie ežero. Kitais metais planuojama organizuoti sąskrydį visai Lietuvos totorių bendruomenei. Sąskrydyje užkalbinti jaunieji Lietuvos totoriai tvirtino, kad kitais metais jie būtinai ir vėl atvažiuos su savo draugais ir draugėmis.

Nuoširdžiai dėkojame Alijui Aleksandrovičiui, Emai Aleksandrovič, Fatimai Buinovskai, Emirui Jakobovskiui, Dianai Ščiuckaitei už pagalbą organizuojant sąskrydį. Ypač dėkojame Sigitai Karpenkaitei ir Simonai Zinevičiūtei už nuoširdžią ir geranorišką pagalbą ir patarimus.

Dainius Babilas: Šis laikraštis bus

(Atkelta iš 1 psl.)

išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės bei Kauno miesto savivaldybės bendro darbo rezultatas. Jie yra viešosios įstaigos steigėjai, o šiandien vieninteliai dalininkai.

Kokie buvo Jūsų pagrindiniai planai? Ko laukėte gero iš darbo? Arba kokia buvo ateities vizija?

Turime du pagrindinius tikslus. Pirmiausia siekiame sudaryti sąlygas pažinti tautines kultūras, išsaugoti tautinių mažumų savitumus, jų kultūrinę ir meninę saviraišką. Taip pat siekiame visavertės tautinių mažumų integracijos į visuomenę ir puoselėjame gyventojų tautinę toleranciją bei daugiatautiškumo tradicijas. Įstaigos veikla nukreipta dviem kryptimis. Dirbame dėl tautinių mažumų bendruomenių, kad padėtume joms sustiprinti veiklą ir išsaugoti savo kultūrą. Tačiau dirbame ir dėl plačiosios „lietuviškosios“ visuomenės, kad ji pažintų šalia gyvenančias kitas tautas ir taptų sąmoningesnė. Savo misiją suprantame kaip tarpininko, sukuriančio pozityvius ryšius tarp tautinių mažumų ir visuomenės. Laikomės nuostatos, kad kultūra – geriausias tiltas, o žinojimas panaikina stereotipus ir sukuria toleranciją.

Kokie Jūsų įstaigos santykiai su Kauno miesto ir Lietuvos valdžia?

Santykiai glaudūs. Įstaigos darbuotojai – tarsi valdžios institucijų atstovai. Net ir šiuo požiūriu esame tarsi tarpininkai tarp valstybės institucijų ir nevyriausybinių tautinių mažumų organizacijų sektoriaus. Paskutiniu metu valstybės įstaigos vis dažniau atsižvelgia į mūsų nuomones, klausia patarimų ir rekomendacijų. Tai liudija gerus santykius, kuriuos ateityje būtina išnaudoti geriems tikslams.

Kokius planus pavyko geriausiai įgyvendinti?

Per paskutinius kelerius metus Kauno įvairių tautų kultūrų centras išsikovojo savo vietą miesto kultūrinėje erdvėje. Tąpome žinomi. Naujai sukurtai įstaigai tai labai svarbu. Džiugu, jog pavyko įgyti tautinių mažumų bendruomenių pasitikėjimą. Kiekvienais metais vis daugiau tautinių mažumų organizacijų pasiryžta kartu bendradarbiauti, tapti projektų partneriais, organizuoti bendrus renginius. Šiandien turime galimybę atidaryti duris bendruomenėms ir pasiūlyti nemokamai pasinaudoti koncertų bei parodų salėmis, nauju fortepijonu ir kompiuterių klase.

Kokie buvo pirmųjų metų trūkumai? Kokios padarytos išvados?

Įstaigos pirmieji metai nebuvo lengvi. Niekas nežinojo, kaip nauja ir gana

Kauno įvairių tautų kultūrų centro direktorius Dainius Babilas ir Kauno vicemeras Kazimieras Kuzminskas

unikali įstaiga vykdys savo veiklą. Teko įrodinėti savo galimybes bei perspektyvas, nors labai stokojome darbuotojų, techninio inventoriaus. Buvo laikotarpis, kai neturėjome telefono, kompiuterių, interneto ryšio. Dabar tai jau praeitis. Per pirmuosius metus aiškiausiai įvertinome miesto tautinių mažumų bendruomenes, atradome nesavanaudžius draugų. Dabar labai vertiname žmones, kurie tuomet mus palaikė ir padėjo.

Kokiomis kryptimis bandote tobulinti savo veiklą?

Stengiamės labiau įsiklausyti į tautinių mažumų bendruomenių poreikius. Nuolat organizuojame tautinių mažumų organizacijų vadovų susirinkimus. Klausinėjame apie veiklos rezultatus, nuomones ir poveikius. Jau pasiūlėme suburti Kauno tautinių mažumų tarybą, kurios dėka būtų sustiprintas visų miesto tautinių mažumų veiklos koordinavimas, interesų atstovavimas valdžios institucijose.

Papasakokite apie bendradarbiavimą su tautinių mažumų bendruomenėmis. Kas iš tautinių bendruomenių aktyviau dalyvauja Jūsų veikloje ir naudoja patalpas?

Bendradarbiavimas su tautinių mažumų bendruomenėmis yra ne tik svarbus, bet ir reikšmingas. Jis mus įgalina būti lanksčiais ir koreguoti veiklos prioritetus bei kryptis. Per paskutinius metus teko bendradarbiauti beveik su visomis miesto tautinių mažumų organizacijomis. Mūsų veiklos baruose jos yra lygios ir turi vienodas teises. Vieniems padedame projektinėje veikloje, kitiems skiriame patalpas susirinkimams bei repeticijoms. Šiuo metu kiekvieną savaitę pas mus susiburia Kauno lenkų ansamblis „Canta Covenensis“, lenkų šokių kolektyvas „Znad Niemna“, Kauno rusų kultūros centro „Mokslas – Šviesa“ choras „Russkaja piesnia“, Lietuvos rusų susirinkimo Kauno klubas „Nadiežda“ ir Kauno ukrainiečių bendrija.

Gal galima plačiau papasakoti apie totorių veiklą ir bendradarbiavimą su Jumis.

Kartu su Kauno totorių bendruomene organizavome keletą vienkartinį, tačiau įsimintinų renginių. 2005 m. pradžioje Kauno įvairių tautų kultūrų centre įvyko laikraščio „Lietuvių totoriai“ 10-čio minėjimas, rudenį surengtas totorių kultūros vakaras, kurio metu atidaryta paroda „Totorių įsikūrimo Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 600 metų jubiliejus“, pristatyta knyga „Lietuvių totorių rankraščių katalogas“ ir koncertavo Keturiasdešimties totorių kaimo muzikos kolektyvas „Očkon“.

Šių metų pabaigoje Kauno įvairių

Lietuvos tautų festivalyje „Kultūrų tiltai 2006“ koncertuoja Visagino totorių folkloro ansamblis „Miras“

Įrašytas į Lietuvos istoriją

Kauno įvairių tautų kultūrų centro kolektyvas: (iš dešinės) finansininkė Vida Bendoraitienė, direktorius Dainius Babilas, projektų vadovė Inga Zinkevičiūtė, direktoriaus pavaduotojas Česlovas Bejeris ir Žaneta Jaugienė

tautų kultūrų centre planuojame eksponuoti fotografijų parodą, skirtą Kazanės 1000-mečiui. Atidarymo metu miestiečius vėl pakviesime susipažinti su totorių kultūra.

Ateityje norėtume plėtoti bendradarbiavimą. Prieš keletą metų teko lankytis Lietuvos totorių Oriente Alytuje. Paliko gerus atsiminimus. Jei toks Orientas pasiektų Kauną, maloniai prisidėtume prie organizacinių rūpesčių.

Kokia Jūsų nuomonė apie mūsų laikraštį? Prašytume pasidalinti mintimis, kaip toliau tobulinti mūsų laikraščio ir bedruomenių veiklą.

Laikraštis „Lietuvos totoriai“ – įspūdingas veiklos rezultatas. Reta tautinių mažumų bendruomenė tuo gali didžiuotis. Žmonės, kurie sugeba išsaugoti „Lietuvos totorių“ tęstinumą, yra verti didžiulės pagarbos. Šis laikraštis bus įrašytas į Lietuvos istoriją ir tos eilutės jau niekas neištrins.

Turiu visai kitokią nuomonę dėl Kauno totorių bendruomenės. Manau, jog ji nepakankamai išnaudoja Kauno įvairių tautų kultūrų centro potencialą ir siūlomas galimybes. Pastaruoju metu pastebime kultūrinės veiklos sumažėjimą. Mes galime ištiesti tvirtą pagalbos ranką, tačiau pačioje totorių bendruomenėje taip pat turėtų atsirasti aiškūs lyderiai, kurie ištiestą ranką pagalbai priimti. Esame atviri bendradarbiavimui, tačiau totorių kultūros Kaune likimas yra pačios bendruomenės rankose. Šiame veiklos

bare jos niekas niekada nepakeis.

Kaip buvo organizuotas festivalis „Kultūrų tiltai“? Kas jo iniciatorius?

Ne vienerius metus tautinių mažumų festivalio Kaune idėja sukosi daugelio žmonių galvose. Girdėjome siūlymų imtis iniciatyvos. Turėjo prabėgti keletas metų, kad įstaiga subręstų tokio renginio organizavimui. Vazinėjome į Lietuvos tautinių bendrijų meno festivalius „Čia mūsų namai“ Trakuose, Lietuvos tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų festivalius Vilniuje ir organizavome kolektyvų pasirodymus Kauno miesto dienos šventėse. Žiūrėjome, analizavome, kol pagaliau patys pasiryžome. Sukūrėme projektą ir šių metų vasaros pabaigoje pakvietėme visus kauniečius į pirmąjį Lietuvos tautų festivalį „Kultūrų tiltai – 2006“.

Festivalyje dalyvavo vienuolika kolektyvų. Daugelis iš jų kauniečiai. Kaune analogų neturinčius kolektyvus pakvietėme iš kitų Lietuvos miestų. Atvyko afrikičių grupė „Afroband“ iš Vilniaus, karaimų šokių ansamblis „Sanduhač“ iš Trakų ir totorių folkloro ansamblis „Miras“ iš Visagino. Totoriai paliko labai gerą įspūdį. Kolektyvas atvyko kruopščiai pasiruošęs, išsiskyrė puošniais drabužiais ir muzikos instrumentais. Būtų džiugu, jei šio kolektyvo dalyvavimas taptų tradiciniu.

Kokios problemos iškyla dabar? Ką reikia daryti, kad Kauno įvairių tautų kultūrų centro veikla toliau tobulėtų?

Nereikėtų skaitytojams galvoti, jog

rūpinamės vien Kauno įvairių tautų kultūrų centro ateities gerove. Ieškome būdų, kaip suburti tautinių mažumų bendruomenes bendram tikslui ir sustiprinti tautinių mažumų veiklos pamatus. Kuo Kauno įvairių tautų kultūrų centras bus stipresnis, tuo daugiau galėsime duoti naudos tautinėms mažumoms. Tai turėtų būti bendras interesas. Svarbu, jog įstaiga būtų reikalinga tautinėms mažumoms. Tik bendras sutarimas garantuos šviesias Kauno įvairių tautų kultūrų centro ir visų miesto tautinių mažumų organizacijų perspektyvas.

Kokie planai, projektai bus sukurti ir įgyvendinti kitais metais?

Jau esame parėngę ir kartu su tautinių mažumų organizacijų vadovais aptarę 2007 metų įstaigos veiklos planus. Laisvės alėjoje vėl skambės antrasis Lietuvos tautų festivalis „Kultūrų tiltai – 2007“. Įgyvendinant viešųjų erdvių projektą „Kita kultūra: ieškojimai ir atradimai“ bus sukurtos profesionalios teminės fotografijos parodos apie tautines mažumas. Fotografijų paroda keliaus po Lietuvos miestus, o įdomiausias nuotraukos atsidurs ant tentų ir ieškos netradicinių eksponavimo vietų. Netgi galvojame apie Kauno traukinių stoties požeminę perėją. Taip pat turime sumanytą įdomiai pasirodyti Kauno miesto dienos šventėje, organizuoti tautinių mažumų atvirų durų dienas, surengti vakaronių ciklą, mokymų seminarus bei mokslinę konferenciją.

Įgyvendinti tokius rimtus planus vienam žmogui sunku. Bet Jūs jau turite darbo kolektyvą. Būtų įdomu sužinoti, kas už ką atsakingas, kokių klausimų į ką galima kreiptis.

Pirmuosius deves metus Kauno įvairių tautų kultūrų centre dirbo trys darbuotojai. Man teko ne tik reprezentuoti įstaigą, bet ir atlikti nemažai kultūros bei renginių vadybos darbų, plėtoti viešuosius ryšius. Direktoriaus pavaduotojas Česlovas Bejeris buvo atsakingas už ūkinius reikalus, pastato priežiūrą ir darbuotojų aprūpinimą. Finansininkė Vida Bendoraitienė atliko buhalterinius skaičiavimus ir raštvadybos darbus.

Šių metų pavasarį kolektyvą papildė nauji darbuotojai: projektų vadovė Inga Zinkevičiūtė ir valytoja Žaneta Jaugienė. Taigi dabar dirbame penkiuose. Turime sveiką vidinę atmosferą, kruopščiai tarpusavyje deriname visus veiksmus. Dabartinis Kauno įvairių tautų kultūrų centro darbuotojų kolektyvas – vienas didžiausių įstaigos privalumų.

Kauno įvairių tautų kultūrų centro adresas:

Šv. Gertrūdės g. 58, LT-44261 Kaunas
Tel./faks. (8 - 37) 426680
El. paštas: dainius@minority.lt
<http://www.minority.lt>

„TAI FANTASTIŠKAS GYDYTOJAS“

Jūratė ČIRŪNAITĖ

Gyvenimo kelias

Mohamed Fouzi Alhariri prieš 32 metus gimė ir užaugo Sirijos mieste Daroje, Čemiskino priemiestyje. Čemiskinas – tai privačių namų rajonas. Fouzi tėvų namą supa žemės sklypas, kuriame auga du alyvmedžiai, yra daržas.

Fouzi tėvas – matematikos mokytojas, mama – namų šeimininkė. Šeimoje užaugo 8 vaikai – 3 broliai ir 5 seserys. Fouzi yra trečias vaikas šeimoje, iš brolių jis vyriausias. Vienas Fouzi brolis yra farmacininkas, kitas – biologijos mokytojas. Viena Fouzi sesuo yra matematikos mokytoja, kita – medicinos seselė, trečia universitete studijuoja teologiją. Kitos dvi seserys yra 7 ir 12 klasės moksleivės.

Nuo 7 metų Fouzi gyveno Jungtiniuose Arabų Emyratuose. Ten dirbo jo tėvas. Atostogų grįždavo į Siriją. Baigęs vidurinę mokyklą, nusprendė studijuoti mediciną. To pageidavo tėvai ir pats tam jautė pašaukimą. Metus mokėsi Rygoje, universiteto parengiamajame skyriuje. Po to atvyko į Kauną, KMA išlaikė stojamuosius egzaminus ir tapo studentu. 2002 m. baigęs universitetą, metus dirbo ir mokėsi pirminėje rezidentūroje Jonoje. Nuo 2003 m. dirba Vilniuje.

Šiuo metu aplinkybės susiklostė taip, kad Fouzi neturi galimybių toliau tęsti studijų. Jis kiekvienais metais pratęsia vizą, suteikiančią teisę laikinai gyventi Lietuvoje. Ne už kalnų metas, kai Fouzi įgis teisę Lietuvoje gyventi nuolat. Tuomet atsiras galimybė studijuoti tokiomis pat sąlygomis, kokiomis studijuoja nuolatiniai Lietuvos gyventojai – taigi nemokant pasakiškų pinigų už mokslą. Fouzi ketina rinktis pediatriją arba anesteziologiją-reanimatologiją.

Gydytojas iš pašaukimo

Jau trejus metus Fouzi Alhariri dirba gydytoju Vilniaus Greitosios pagalbos stotyje. Per mėnesį vidutiniškai būna 8 budėjimai. Budėjimas trunka parą. Per parą būna iki 15 iškvietimų. Fouzi sako, kad optimalu būtų 7–8 iškvietimai. Didelis vizitų skaičius labai išsekina. O ką ir kalbėti, kai pervargusiam gydytojui tenka susidurti su ligonių irzlumu: būna, kad į gydytojo pasisveikinimą pacientas net neatsako, o iš karto kaip žirnius į sieną išberia žodžius apie savo, kaip mokesčių mokėtojo, teises ir jo, gydytojo, pareigas. Pasitaiko, tiesa, retai, ir tiesiog neatsakingų žmonių iškvietimų: vieną kartą naktį Fouzi buvo iškvietas padėti išspręsti kryžiažodį, o kitą kartą – pakeisti

sauskelnes. O juk tuo metu galbūt kam nors buvo reikalinga skubi medicinos pagalba, bet vizitas tuo adresu dėl gydytojų brigadų trūkumo buvo tiesiog atidėtas.

Ne mažiau problemų kyla, kai reikia ligonį vežti į ligoninę. Jeigu jis nevaikšto, tenka nešti neštuvais. Ir, kadangi nėra sanitaro, tas darbas tenka gydytojui su vairuotoju. Būna, kad vairuotojas negali nešti dėl sveikatos problemų. Tokiais atvejais Fouzi ne kartą teko eiti per butus ieškoti kaimynų arba net bėgti į gatvę prašyti praeivių pagalbos.

Nenuostabu, kad tokiomis sąlygomis žmonės sužvėrėja. Ir todėl dažnas Greitosios pagalbos gydytojas, vos per kelias minutes paskubomis atlikęs savo darbą ir iš karto, net nesulaukęs ligonio sveikatos pagerėjimo, išskubėjęs per duris, – jau kasdienybė.

Tie, kurie susidūrė su gydytoju Fouzi Alhariri, žino, kad jis ne toks kaip daugelis, jis – ypatingas gydytojas. Fouzi neatbukino sunkios darbo sąlygos, iš jo visada spinduliuoja vidinė šiluma, jo įgimtas inteligentiškumas neleidžia jam atmetinai dirbti gydytojo darbo.

Fouzi pacientai – įvairių tautybių žmonės: lietuviai, rusai, lenkai ir žydai. Ir visus juos Fouzi gydo vienodai: jam jie tiesiog ligoniai. Vienodai sąžiningai Fouzi gydo jauną ir seną, švarų ir purviną. Jis į gydymą žiūri kaip į pareigą. Fouzi rūpestingumas, dėmesys, švelnumas – tai stebuklingi vaistai, padedantys pasveikti ligonius. Vien tablečių ar injekcijų neužtenka. Fouzi, atvykęs pas ligonį, čia būna ilgai – kol po suteiktos pagalbos sulaukia visiško pagerėjimo. Fouzi myli žmones, myli savo darbą, jis yra gydytojas iš pašaukimo. Gydytojas iš didžiosios raidės. Ir todėl nereikia

stebėtis, kad kartais į Greitąją pagalbą paskambinę ligoniai tiesiog paprasčiausiai atsiųsti būtent Fouzi arba po Fouzi vizito paskambina ir padėkoja.

Paklauskime, ką apie Fouzi kalba jo pacientai. 85-erių metų Stasė Čepėnienė: „Kitas bjaurėtušis senų žmogumi, o jis – ne, jis elgėsi su manim kaip su savo močiute. Suleido vaistų nuo spaudimo, davė tablečių. Paklausinėjo, kas dar man yra, ir pasakė, kokių vaistų išgerti nakčiai. Po tų vaistų naktį gerai miegojau, kojų jau nebeskaudėjo. Ačiū jam. Aš dabar gerai jaučiuosi. Tokio gydytojo dar nesu sutikusi savo gyvenime.“ O šios pacientės duktė Angelė Čepėnaitė Fouzi vizitą prisiminė taip: „Gydytojas buvo be galo dėmesingas, rūpestingas ir malonus. Kai jis lankėsi pirmą kartą, mamą reikėjo vežti į ligoninę. Aš išsigandau, puoliau į paniką. Jis nuramino, sakė nesukubėti, nesinervinti, paaikšino, kokius dokumentus su savimi pasiimti. Iš karto matyti, kad tai žmogus, dirbantis pagal pašaukimą. Supratau, kad jis ne vietinis, nes mūsų gydytojai taip nesielgia. Bet paklausti, kokios jis tautybės, tuomet neišdrįsau. Tai fantastiškas gydytojas.“

Truputis egzotikos

Fouzi pasakojo, jog jo šalies kultūroje įprastas reiškinys yra giminaičių vedybos. Taip yra ir jo šeimoje: Fouzi tėvas vedė savo pusseserę, taip pat pasielgė ir vienas iš Fouzi brolių.

Islamo civilizacijoje vyras gali turėti iki 4 žmonių. Bet tai nėra privaloma. Fouzi giminėje visi vyrai gyvena su viena žmona. Antrą žmoną turi tik tie, kurių pirmoji yra mirusi. Fouzi nuomone, galimybė vyru vienu metu gyventi santuokoje su keliomis moterimis yra vienas pasaulinės moterų vienišumo problemos sprendimo būdų. Islamo civilizacijoje žmona (nesvarbu kelinta – antroji, trečioji ar ketvirtoji), lyginant su Vakarų civilizacijos meiluže, turi privilegiją – vyras privalo ją ir jos vaikus materialiai aprūpinti.

Sirijoje įprasčiausia moterų apranga – skara ir ilgomis rankovėmis suknelė, siekianti čiurnas. Taip apsirengusios visos Fouzi šeimos moterys. Tačiau Sirijoje galima sutikti ir kitaip apsirengusių moterų – daug konservatyviau (po drabužiais slepiančių ir veidą) arba daug moderniau (vilkinčių suknelės, vos dengiančias kelius, trumpomis rankovėmis arba tiesiog mūvinčių kelnes; šios moterys vaikšto be skarų). Fouzi vakarietiška moterų apranga nepiktina.

Sirijos gyventojų įvardijimo sistema šiek tiek skiriasi nuo lietuvių įvardijimo sistemos. Pirmiausia užrašomas vardas, po to – tėvavardis ir pavardė. Moterys visą gyvenimą išlaiko savo tėvo pavardę ir santuokos atveju vyro pavardės negauna.

„Lietuva – mano antroji Tėvynė“

Fouzi Lietuvoje gyvena jau 12 metų. Turi daug draugų ir bičiulių lietuvių. Jam čia patinka. Labai mėgsta Lietuvos gamtą. Gražūs jam Lietuvos miestai ir miesteliai, ypač Vilnius. „Lietuva – mano antroji Tėvynė“, – tai Fouzi žodžiai. Tačiau net ir labai mylėdamas Lietuvą, savo ateitį – nors ir tolimą – Fouzi mato Sirijoje. Jis sako, kad vis tiek kada nors ten sugrįš.

Fouzi gyvena Kaune. Su tėvais, broliais ir seserimis jis bendrauja telefonu, su draugais, išvykusiais į kitas pasaulio šalis, susirašinėja elektroniniu paštu.

Į Lietuvą Fouzi atvyko mokėdamas arabų ir anglų kalbas. Dabar jis puikiai kalba lietuviškai, o dirbdamas Vilniuje pramoko ir rusiškai.

Paklaustas, kokie Lietuvos bruožai jam nepatrauklūs, Fouzi atsako, kad nemalonu būna matyti girtus prie šiukšlių dėžių miegančius žmones (o juk būna ir taip, kad juos kas nors muša).

Gyvenimo būdas

Fouzi mėgsta sportuoti, žaisti šachmatais, skaityti. Paprastai skaito medicininę literatūrą. Jam patinka pačiam gaminti valgyti. Sako, kad paties paruoštas maistas skanesnis nei restorane. Fouzi pats išsiverda makaronus, paruošia daržovių patiekalus, išsitraškina plovą. Mėgsta saldumynus. Jam patinka totoriškas šimtalapis, jis neatsispiria šokoladui.

Iš lietuviškos virtuvės Fouzi ypač mėgsta cepelinus su varške, kugelį, blynus. Bet šiaip Fouzi valgo mažai. Sako, kad po budėjimo išvis neturi apetito, nes būna labai pavargęs.

Fouzi yra šeiminingas. Kai susitikime pakalbėti, jis mums abiem paruošė kavą, po to pats viską sutvarkė.

Jeigu reikia, Fouzi imasi iniciatyvos. Kai koją buvo susilaužiusi gera jo bičiulė Marytė Krinickaitė, jis ją savo mašina veždavo į Raudonąją Kryžių, iš automobilio iškeldavo ir nunešdavo ant rankų į ligoninę, o ten po patalpas veždavo vežimėliu. Fouzi – jautrus žmogus. Bet skirtingai nei dauguma žmonių, kurie jautrūs vien sau ir savo skausmui, Fouzi jautrus kito žmogaus skausmui. Padėdamas kitam – pažįstamam (šiuo atveju Marytei) ar iš viso svetimam ligoniui, pas kurį nuvyksta su Greitosios pagalbos automobiliu – Fouzi solidarizuojasi su tuo žmogumi ir padeda jam išspręsti jo problemą.

Fouzi yra labai tvarkingas. Butą jis visada susitvarko. Sako, kad, jeigu būdavo apkrautas stalas, studijų metais negalėdavo mokytis.

Fouzi pats yra labai mandagus ir mėgsta bendrauti su mandagiais, gerai išauklėtais žmonėmis. Jam patinka rimti žmonės.

„Jis labai myli islamą“, – tai Marytės Krinickaitės žodžiai apie Fouzi. Į religiją Fouzi iš tikro žiūri ne formaliai: sekmadieniais su draugais jis susitinka mečetėje ir kartu skaito Koraną.

Tačiau net ir labai mylėdamas islamą, Fouzi nėra fanatikas. Jis neignoruoja ir kitų tikėjimų. Fouzi susipažinęs su krikščionyste, kartais aplanko krikščionių – katalikų ir stačiatikių bažnyčias.

Žalingų įpročių Fouzi neturi: nerūko, alkoholio niekada gyvenime nėra vartojęs.

Fouzi nemėgsta triukšmo, jam nepatinka būti ten, kur prisirinkę daug žmonių. Geriau jis renkasi namus (televiziją, knygų skaitymą) ir mečetę.

Paklaustas, kaip praleidžia atostogas, Fouzi atsako, kad tiesiog ilgiau nei įprastai miega. Nenuostabu, nes, dirbdamas Greitosios pagalbos gydytojo darbu, Fouzi susiduria su miego trūkumu. Matyt, jis jau prie to įpratęs. Mudu su Fouzi susitikome paskutinio vasaros sekmadienio rytą iš karto po jo budėjimo. Jis buvo žvalus, daug pasakojo apie save, savo darbą, savo gyvenimą. Net mintis negalėjo kilti, kad tas energingas vyras prieš tai visą parą be pertraukos dirbo, važinėjo pas ligonius. O po mudviejų susitikimo Fouzi dar laukė susitikimas su draugais ir Korano skaitymas. Iš mečetės tą dieną Fouzi išėjo tik pusę aštuonių vakaro ir prieš važiuodamas namo savo automobiliu dar išvežiojo po namus draugus.

Apie Fouzi dar daug galima būtų pasakoti. Jis – ir Lietuvos musulmonų jaunimo bendrijos aktyvistas, ir religinio darbo entuziastas: miela klausytis, kaip šis oratorius penktadieniais per pamaldas Kauno mečetėje sako ugningus pamokslus. „Tai vienas iš aktyviausių musulmonų studentų“, – taip Fouzi apibūdino Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas.

Paklaustas, kas jam visų mieliausia, Fouzi atsako: penktadieniais mečetėje susitikti su draugais.

Mohamed Fouzi Alhariri – šviesus žmogus. Malonu gyvenimo kelyje sutikti tokį žmogų.

Berlino universiteto darbuotojas renka medžiagą apie totorius Vilniuje

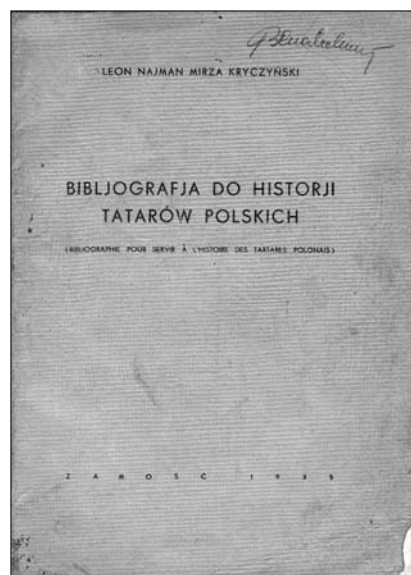
2006 metų rugpjūtį Vilniuje lankėsi Laisvojo Berlyno universiteto Tiurkologijos instituto darbuotojas Mieste Hotopp-Riecke. Jo apsilankymo Vilniuje tikslas – rinkti medžiagą daktaro disertacijai tema „Totorių ir kitų tiurkų tautų emigracija į Vakarų Europą“. Šis tyrinėtojas žinomas kaip geras islamo, Krymo totorių, turkų ir persų kalbų žinovas. Artimiausiam mėnraščiui „Lietuvos totoriai“ numeryje bus išspausdintas M. Hotopp-Riecke straipsnis.

„LT“ informacija

Įsigyta vertinga knyga steigiamam totorių muziejui

Į steigiamą Lietuvos totorių muziejaus fondą pavyko įsigyti Leono Najman Mirza Kryczyński veikalą „Bibliografja do historii Tatarów Polskich“ („Lenkijos totorių istorijos bibliografija“), išleistą Zamoscėje 1935 metais. Knygoje surinkta visa žinoma bibliografija apie Lietuvos totorius nuo XIV a. iki 1935 metų. Ši knyga yra unikali ir labai svarbi totorių istorijos tyrinėtojams. Ji yra 69 puslapių, gerai išsilaikiusi. Ant viršutinio dešiniojo knygos viršelio kampo yra Balio Chalecko, Raižių imamo Adomo Chalecko sūnaus, parašas. Todėl, manytina, kad knyga priklausė jam. Prieš Antrąjį pasaulinį karą Balys Chaleckas keletą metų buvo mufčio dr. Jokūbo Šinkevičiaus sekretorius.

„LT“ informacija

Lietuvos Respublikos prezidentūroje

2006 metų liepos 6 dieną Vilniuje Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus Valstybės (Karaliaus Mindaugo karūnavimo) dienos proga surengė priėmimą. Jame dalyvavo Seimo ir Vyriausybės nariai, užsienio šalių diplomatai,

visuomenės ir tautinių bendrijų atstovai. Lietuvos totoriams renginyje atstovavo Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas su žmona. Į renginį taip pat buvo pakviesti Mira ir Aleksandras Jakubovskiai.

Tautinių bendrijų atstovai Prezidentūroje su Prezidentu Valdu Adamkumi

Priėmimas Vilniaus Kongresų rūmuose

Lietuvos ir Lenkijos diplomatinių santykių atkūrimo penkiolikos metų sukakties proga 2006 metų rugsėjo 5 dieną Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus Vilniaus Kongresų rūmuose surengė priėmimą. Renginyje taip pat dalyvavo ir kalbą sakė Lenkijos Respublikos Prezidentas Lechas Kaczyński. Lietuvos totorių bendruomenei renginyje atstovavo LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas.

Totoriaus iš Krymo viešnągė Lietuvoje

2006 metų rugpjūčio pabaigoje iš Krymo į Vilnių buvo atvykęs Krymo totorius Kemalas Islamovas. Jis planuoja sukurti dokumentinį filmą apie Krymo totorių tremtį ir gyvenimą po tremties Uzbekistane ir Kryme bei šiandienos problemas.

Į Lietuvą jis buvo atvažiavęs konsultuotis su mūsų šalies kino pasaulio atstovais.

„LT“ informacija

Laiškas iš Baškortostano

*Eselemegeleykem, isenmesez, chormetle Galim efende!
(Laba diena, brangus Galimai efendi!)*

Pradžioje norėčiau Jums padėkoti už išsamų atsakymą, tiesą sakant, tokios pamokos net nesitikėjau. Ačiū. Norėčiau išreikšti užuojautą dėl jūsų bendražygio, bendraminčio Romualdo Makavecko mirties. Nors šio žmogaus aš ir nepažinojau, tačiau mes, totoriai musulmonai, turime dalintis džiaugsmiais ir vargais. Tegu Dievas būna gailėstingas.

Prisipažinsiu, apie Lietuvos totorius aš žinojau labai mažai. Maniau, kad jie tik sovietiniai persikėlėliai į Baltijos šalį. Ne, pasirodo, tai daugelį šimtmečių skaičiuojantis pasaulis, turintis savo mečetes, tradicijas, papročius, šventes pačiame Lietuvos centre. Ypač didelį įspūdį daro istorinė dalis (aš truputį kalbu latviškai, taigi sugebėjau suprasti keletą straipsnių lietuvių kalba Jūsų laikraštyje ir svetainėje „gaumina.lt“). Be to, Lietuvos žemėje vyksta dalies totorių tautos vienijimasis: „senųjų totorių“ (Lietuvos totorių) ir „naujųjų“, išsaugojusių gyvą totorių kalbą ir nacionalinę kultūrą ir t.t. Svarbu laikytis kartu ir papildyti vieniems kitus.

Nežinau, ar Jums teko būti Urale, čia, lygumose, gyvename mes – Ufos totoriai, o už Agidel (Baltosios) upės Užuralėje – baškirai. Turime bendrą respubliką – Baškortostaną (senasis pavadinimas – Baškirija).

Mūsų mieste Sterlitamake (Sterle Tamak) gyvena apie 70–80 tūkstančių totorių ir 5–6 tūkstančiai baškirų. Tačiau totoriai ir baškirai sudaro tikrai pusę gyventojų. Miesto centre, tarp turgaus ir Sterlės upės, išliko grynai totoriškas rajonas su senąja ir naująja mečetėmis ir medrese. Taip pat yra totoriška Saigano gyvenvietė. Aplink – blokiniai namai, nauji pastatai, aukštosios mokyklos, chemijos gamyklos. Sterlitamakas žinomas dėl to, kad iš čia kilęs totorių rašytojas

Galimadžanas Ibragimovas, čia buvo atidarytas pirmasis totorių teatras Urale.

Sterlitamako totorius sąlyginai galima skirstyti į „vietinius“, kaimiečius ir atskirai jaunimą. Vietiniai – tie, kurie gimė mieste arba aplinkiniuose miesteliuose. Jie gerai supranta totorių kalbą, gali ja kalbėti, bet dažniau vartoja rusų kalbą. Kaimiečiai – žmonės iš aplinkinių totorių rajonų, mąsto, šneka totoriškai, rusų kalbą moka blogai. Jaunimas save laiko totoriais, tačiau blogai moka totorių kalbą, šneka ir mąsto rusiškai. Visi totoriai save laiko musulmonais. Laikraščio koncepcija, manau, turi atitikti visų šių grupių poreikius.

Totorišką laikraštį nusprendžiau pavadinti „Sterle“ (upė net baškirų yra laikoma „totoriška“) kaip totorių laikraščio „Sterle Cheberlere“ (ėjusio nuo 1922 iki 1937 metų) įpėdinį. Laikraščio misija – tapti Sterlitamako totorių laikraščiu, tikslas – nušviesti Sterlitamako totorių bendruomenės tautinį, kultūrinį ir religinį gyvenimą. Artimiausias taktinis tikslas – stabilus finansavimas, leidinio autoriteto kėlimas, tiražo didinimas. Prognozuojamas strateginis tikslas – formuoti totorių, orientuotą į islamą, mokantį totorių kalbą, išmanantį totorių tautos istoriją, kultūrą ir tradicijas, žinantį, kas vyksta Sterlitamako totorių bendruomenėje, kaimyninių miestų, rajonų bendruomenėse.

Planuojama laikraščio apimtis – 8 puslapiai (mažiausiai 4 puslapiai totorių kalba). Privačių asmenų skelbimai, atitinkantys laikraščio tematiką, bus spausdinami nemokamai. Pirmenybė bus teikiama skelbimams totorių kalba.

Pradžioje nusibraižiau preliminarų potencialių rėmėjų ir skaitytojų ratą.

Kadangi pas mus Baškirijoje priimta baškirizacijos programa (baškirų kultūros, žiniasklaidos ir pan. palaikymas),

(Nukelta į 20 psl.)

Летувос тоторяй

ДАЙНЮС БАБИЛАС: ЭТА ГАЗЕТА БУДЕТ ВПИСАНА В ИСТОРИЮ ЛИТВЫ

Галим СИТДЫКОВ

На вопросы редакции «ЛТ» ответил директор Каунасского Центра культуры разных народов Дайнюс Бабилас.

Расскажите коротко о себе.

Я придерживаюсь такого принципа: «Жизнь должна быть осмысленной». Понял, что могу делать хорошие дела, влиять на окружающую ситуацию и людей. В своей работе я всегда окружен людьми, всегда был общественником. Еще во время учебы в Паневежской гимназии имени Витаутаса Жямкальниса я активно участвовал в работе ученического комитета. Позже прибыл в Каунас и учился в Университете Витаутаса Великого. Одновременно преподавал историю в Запишкисе. Знал, что студенту никто работу не предложит и я сам должен проявить инициативу, поэтому ездил по школам и искал свободное место. Мне всегда нравилась работа с молодыми людьми – у них всегда есть светлые мысли, идеи. По окончании магистратуры работал преподавателем истории в Каунасской гимназии иезуитов. Еще во времена студенчества заинтересовался военной историей и втянулся в деятельность Общества литовской военной истории, а также Центра военной истории. Позже жизнь привела меня к порогу Каунасского Центра культуры разных народов. Выиграл открытый конкурс и стал директором центра.

Горжусь своей семьей, растим сына. Люблю книги, стараюсь использовать возможности для путешествий и экспериментов с фотоаппаратом.

Когда был учрежден Ваш Центр культуры и каковы его основные цели?

Официальный день рождения Каунасского Центра культуры разных народов – 30 апреля 2004 года, когда он был зарегистрирован в регистре юри-

дических лиц. Наш Центр культуры является результатом совместной работы Департамента национальных меньшинств при правительстве Литовской республики и Каунасского городского самоуправления.

Перед Центром культуры стоят две основные цели. Во-первых, создание условий для сохранения и развития самобытности культуры и искусства национальных меньшинств, а во-вторых, способствование интеграции национальных меньшинств в современном обществе, формирование межнациональной толерантности и традиций многонационального государства.

Что из намеченного Вам удалось реализовать наилучшим образом?

За последние несколько лет наш Центр культуры занял прочное место в культурном пространстве города Каунаса. Мы стали известны. Наша структура оказалась очень важной. Радует, что обрели доверие со стороны национальных общин. С каждым годом растет число общин, которые желают с нами сотрудничать, проводить совместные мероприятия. Двери нашего Центра культуры открыты для всех.

В каком направлении думаете совершенствовать свою деятельность?

Думаем больше обращать внимания на потребности национальных общин города, стремиться к большому сотрудничеству. В целях координации действий национальных общин, более эффективного отстаивания их интересов перед городскими властями предполагаем создать совет общин национальных меньшинств.

Какие из национальных общин города сотрудничают с вами наиболее активно? Что можете сказать в этом отношении о татарской общине?

Еженедельно у нас собирается польский ансамбль «Canta Covnensis», польский танцевальный ансамбль «Знад Немна», хор «Русская песня» Центра культуры «Учение – свет», Клуб «Надежда» Русского собрания Литвы, украинская община.

Вместе с Союзом общин татар Литвы и татарской общиной Каунаса мы организовали несколько важных, памятных мероприятий. Было отмечено 10-летие газеты «Летувос тоторяй», организована выставка «600-летие поселения татар на землях Великого княжества Литовского», выступил с концертом фольклорный ансамбль деревни Кятуресдяшимт тоторю. В конце этого года планируем открыть выставку, посвященную 1000-летию Казани.

Хотелось бы сотрудничать и в дальнейшем. Было бы хорошо организовать ориент литовских татар в Каунасе. Мне пришлось бывать на ориенте в Алитусе, и остались очень хорошие впечатления.

Хотелось бы услышать Ваше мнение о нашей газете «Летувос тоторяй». В каком направлении нам ее совершенствовать?

Газета «Летувос тоторяй» впечатляет результатами своей деятельности. Редкая национальная община имеет свою газету, поэтому татарская община может гордиться этим. Люди, которые обеспечивают ее продолжение заслуживают большого уважения. Эта газета будет вписана в историю Литвы.

Однако в последнее время снизилась активность Каунасской общины татар. Община могла бы использовать помещения нашего Центра культуры. Мы готовы протянуть руку помощи, но хотелось бы, чтобы в общине нашлись лидеры, готовые к сотрудничеству с нами.

(Перенос на 11 стр.)

Письмо из Башкортостана

Галим-Эфэнде! Зравствуйте!

Заранее извиняюсь, что пишу по-русски – не знаю в какой мере Вы владеете татарским.

Сначала хочу поблагодарить Вас за подробнейший ответ – честно говоря такого «мастер-класса» даже не ожидал. Спасибо. Во-вторых, хотел бы принести свои соболезнования в связи с кончиной вашего соратника, единомышленника Ромуальдаса Макавяцкаса. Хотя этого человека я и не знал, но мы как татары-мусульмане должны разделять радости и печали вместе. Пусть Аллах будет милостив.

Признаться, о литовских татарах раньше я мало чего знал – предполагал, что это лишь советские переселенцы в Прибалтике. Ан-нет, оказывается это целый многовековой мир со своими мечетями, традициями, обычаями, праздниками в самом центре Литвы. Особенно впечатляет историческая составляющая (я тазлиет говорю по-латышски и сумел разобрать некоторые литовские статьи в газете и литовский сайт gaumina.lt). И мало того на литовской земле происходит воссоединение части татарской нации: «старые татары» (летувос тоторяй), сохранившие мусульманство, и «новые» с национальной татарской культурой, живым татарским языком и проч. Главное держаться вместе и взаимодополнять друг друга.

Не знаю, приходилось ли Вам бывать на Урале – здесь на равнинах живём мы, уфимские татары, а за рекой Агидель (Белой) в Зауралье башкиры. У нас общая республика – Башкортостан («Башкирия» по-старому).

В нашем городе Стерлитамаке живёт примерно 70-80 тысяч татар плюс 5-6 тысяч башкир. Но татаро-башкиры – это только 50% населения. В центре города между Базаром и рекой Стерля сохранился чисто татарский район со старой и новой мечетями и медресе. Также есть татарский посёлок Сайган. Вокруг – крупнопанельные дома, новостройки, вузы, химические заводы (со смешанным населением). Стерлитамак известен своим земляком – татарским писателем Галимджаном Ибрагимовым и первым татарским театром на Урале.

Стерлитамакских татар условно можно разделить на: «местных», сельских и отдельно молодёжь.

Местные – те, кто родились в городе и пригородных посёлках – хорошо понимают татарский, могут говорить, но говорят больше по-русски. Сельские – из соседних татарских районов – думают, говорят по-татарски, русский понимают плохо. Молодёжь – считают себя татарами, но татарский понимают плохо, говорят и думают по-русски. Все татары считают себя мусульманами. Концепция газеты, я думаю, должна учитывать потребности этих групп.

Татарскую газету я решил назвать «Стэрле» (река даже башкирами считается «татарской») как правопреемница татарской газеты «Стэрле хэбэрлэрэ» (выходившей с 1922 по 1937 гг.). Миссия газеты – газета стерлитамакских татар. Цель – освещение национально – культурной и религиозной жизни татарской общины г. Стерлитамака. Ближайшая тактическая цель – стабильное финансирование, поднятие авторитета издания в городе и увеличение тиража. Прогнозная стратегическая цель – формирование татарина, ориентированного на Ислам, владение татарским языком, знающего историю, культуру и традиции татарской нации, находящегося в курсе событий, происходящих в татарской общине Стерлитамака и соседних городов/районов.

Планируемый объём газеты – 8 страниц (не менее 4 страниц – на татарском). Объявления частных лиц, касающиеся тематики газеты, размещаются бесплатно. Объявления на татарском языке размещаются в первоочередном порядке.

Для начала я очертил примерный круг потенциальных спонсоров и читателей.

Так как у нас в Башкортостане принята программа башкиризации (поддержка башкирской культуры, башкирских СМИ и т.п.), в местном хакимияте (администрации) татарской газете пообещали только лишь глубокую моральную поддержку, а о материальной просили не упоминать.

Предпринимателям (спонсорам) важен результат – поэтому для ознакомления я подготовил так сказать «пилотный» выпуск. Газета в принципе позиционируется как татаро-мусульманская, следовательно, помимо исполкома татар поддержке обещал наш хазрат.

Но тут есть подвох – надо держать баланс между спонсорами.

В редакцию (мэхэррият) вхожу я и мои друзья по университету.

Тираж я рассчитал в 500-600 экземпляров: при меньшем объёме типографии не предоставляют, при большем – возможны проблемы с регистрацией в России (г. Нижний Новгород). Также я составил бизнес-план и смету.

Ну и наконец о себе.

Мне 23 года. Родился в Стерлитамаке, в детстве немного пожил в Риге. Окончил школу (татарскую прогимназию), поступил в техникум на экономиста, сейчас учусь в филиале Башкирском гос.университета по специализации «Аудит и экономический анализ» (в школе учителя считали меня будущим журналистом или писателем). В прошлом году победил на Башкирской эконом. олимпиаде в Уфе по секциям «Маркетинг и менеджмент» и «Правовые системы РФ». В этом году занял 1-е место в студенческой конференции с докладом «Особенности экономик мусульманских стран», был делегатом 2-ого всемирного Форума татарской молодёжи в Казани. Неженат (пока ещё), соблюдающий мусульманин. Параллельно с учёбой подрабатываю в риэлторской фирме. В свободное время занимаюсь «татарскими» делами. Знаю 4 языка (тат, баш, рус, англ.) свободно, сейчас учу арабский.

Хотелось бы побывать в Вашей прекрасной Литве – Алла бирсэ, булыр. Приглашаю Вас к нам посмотреть наши красивые горы - шиханы, картины первобытных людей в пещере Шульганташ, древние стоянки венгров в Ливашау, город арийцев – Аркаим...

Желаю всей вашей татарской общине процветания и благополучия, в особенности Вам и доктору Адасу Якубаускасу. Представляю, как Вам непросто сохранить свой татарлык в другой культурной среде. У нас есть татарское и башкирское ТВ, радио, школы, вывески «Азык-тулек» и т.п. – и простой народ всё равно теряет национальное самосознание, язык. А Вы настойчиво остаётесь Татарами! Афэрин! Bravo!

С уважением, Рустам.

Saw buləpəz! Сау булыгыз! До свидания! Sveiki!

7 шэгъбан, 1427 / 31 август, 2006.

Д. БАБИЛАС: ЭТА ГАЗЕТА БУДЕТ ВПИСАНА В ИСТОРИЮ ЛИТВЫ

(Начало на 9 стр.)

В августе успешно состоялся фестиваль художественных коллективов национальных меньшинств «Мосты культуры-2006». Кто был инициатором?

Не первый год идея такого фестиваля высказывалась многими людьми. Примеры такого фестиваля мы видели в Вильнюсе, в Тракай, но должно было пройти время, пока мы смогли осуществить эту идею в Каунасе.

В каунасском фестивале «Мосты культуры-2006» участвовало одиннадцать коллективов, в том числе татарский фольклорный ансамбль «Мирас» из Висагинаса, который произвел прекрасное впечатление.

Ваши планы на будущее?

Мы уже подготовили проекты мероприятий, которые планируем провести в будущем году. В их числе и фестиваль «Мосты культуры-2007». Намечаем открыть фотофывставку, посвященную национальным меньшинствам. Обсуждаем, как лучше подготовиться к Дням Каунаса, участие в которых стало традиционным.

Благодарю за беседу.

Казань 1000-летняя: страницы истории, архитектуры, культуры

Университет стал как бы классическим венцом всего архитектурного решения верхней части города, начинающейся от кремля. Удивительны и другие здания, стоящие здесь с прошлого века. Каждый из домов имеет собственное лицо и собственную житейскую и легендарную историю, каждый из них добавляет занимательную страницу в многотомное историческое описание Казани. Зачарованная столица состоит из зачарованных домов. В изобретательном архитектурном решении казанских зданий совмещены самые различные стили, в которых намеком угадываются то вычурность позднего итальянского барокко, то изысканность античных греческих ордеров, то волшебная мавританская нега, восточным облачком окутывающая богатые купеческие и дворянские особняки, а то и древнее умение традиционной татарской каменной резьбы, внезапно возникающее в барельефах губернской столицы.

Казань – мираж, Казань – фата моргана: заколдованный, святой и прекрасный город. Город-энциклопедия татарской и русской истории и культуры. Напротив университетского фасада, рядом со сквером, где стоит бронзовый бюст Н. И. Лобачевского, стоит замечательное здание, сразу притягивающее взор своим замысловатым декоративным фасадом и узорным орнаментом стен и углового балкона. Это – Национальная библиотека республики, гордая соперница университетской библиотеки. Особняк, где размещаются читальные залы, каталог и книгохранилище, насчитывающее около двух миллионов книг, был построен в 1908 году известным казанским архитектором К. Мюфке по заказу купца и промышленника П. Ушкова. Владелец позднее передал дом своей сестре Зинаиде Ушковой, и за особняком так и закрепилось имя «дом Ушковой». Основой для сегодняшней Национальной Библиотеки послужили книги Казанской Городской Публичной Библиотеки, отсчитывающей свою драматическую историю с 1844 года, когда в дар городу перешло книжное собрание известного библиофила И. А. Второва.

(Продолжение следует)

Уважаемые соотечественники,

По случаю праздника Рамазан–Байрам, приглашаем Вас принять участие в общетатарском празднике, который состоится 29 октября 2006 г. (в воскресенье) в 12 часов в Вильнюсском дворце культуры МВД.

Адрес: ул. Жирмуну 1Е (напротив магазина «Минск»).

Проезд 9, 12, 13, 17, 19 троллейбусами до остановки «Тускулену дварас». С вокзала также можно доехать 34 автобусом.

В программе:

12.00 – концерт заслуженной артистки России и Татарстана, солистки Татарского государственного академического театра оперы и балета им. М. Джалиля, лауреата Государственной премии РТ им. Г. Тукая Зили Сунгатуллиной.

14.00 – угощение.

15.00 – дискотека для татарской молодежи и танцы для взрослых.

На праздник вход бесплатный.

Приглашаем Вас принять участие в этом замечательном мероприятии. Зал вмещает 700 зрителей – поэтому поместимся все!

По возможности просим принести немного угощения.

Для справок:

Адас Якубаускас, тел.: (8 5) 2605 869,
8 682 72 328

Алий Александрович, тел. 8 686 23 003

Союз общин татар Литвы

*Если есть зимний край,
Значит где-то прячется лето*

Знакомтесь: поэтесса Инна Крутова (Богатова)

Инна Крутова (Богатова) родилась в Анадырском районе Северо-Магаданской области. Сейчас живет в г. Паневежисе. Активно участвует в деятельности татарской общины города.

Работает в Центре Общественного Здоровья Паневежиса. Учится в Каунасском Технологическом Университете на отделении управления. Стихи у нее философские, проникнутые собственным восприятием мира. Нашим читателям предлагаем познакомиться с творчеством поэтессы.

КАРТИНЫ

Заря – кровь солнцем убитой ночи
Звёзды – глаза богов
Снег – ворчуньи зимы седые пряди
Буря – дитя ветров
Дождь – пот знойной любви природы
Стужа – дыхание тьмы
Ночь – бальзам от боли
День – радость и горе
Море – отраженье небесной глади
Облако – ткань души
Закат – вендетта мстительной ночи
Весна – время любви
Зелень – буйной жизни веселье
Жизнь – прихоть судьбы
Сон – испытание воли

Картины мироздания так ясны!

ЗИМА

Блекнет яркий свет на горизонте,
Опустило руки рыжее солнце.
Заморозит в лёд небо над нами
Ветер старых гор, за облаками
Холодной стеной, небрежно, из наших снов,
Одежды облепит бабой снежной злая рука.
И улыбаясь белым, и добираясь к телу –
Выбелит краски мелом наша тоска
Острой гранью сосулк пронзит моё сердце
И отслужит закат панихиду по мне:
Цепью звёзд спеленает, томным взглядом осудит
И метель заглушит мой крик в тишине

1995г.

ДОМ

Стоит в кривом переулке мой дом –
Я не могу отказать себе в нём.
Смытый грим штукатурки и дым из трубы.
Он король на дне нищеты.
Это знают дворовые псы.
Излюбленный чердак для воронья.
Герань в горшке. Муха бьётся за стеклом.
И зарос паутиной мой дом.
Но сколько лет и зим со мной он верный один
Этот старый, кривой господин –
Я не могу расстаться с ним!

1996г.

ТЕНИ

Бесцветные тени с пустыми словами
бредут без цели, бездарно раздаривая следы
А там – засели за небесами крылатые твари
Ждут, когда здесь, на земле, ошибёшься ты
Кому-то спасение – коса за плечами,
кому-то рождение – долгий этап игры в дурака.
Столпотворение – проблема с телами.
Живое творенье – всего лишь горсть глины в умелых руках.
Слепыми глазами слышишь себя.
Твои печали натёрли мозоль у нервной судьбы.
Это не повод всё брать на себя
или искать отправную точку кривого пути

1996г.

1995г.

Посмотри на жадное небо, что глотает звёзды как пыль.
Посмотри туда, где ты не был и всё, что увидишь, станет твоим.
Знак беды – мареновый закат. Ночь. Луна в фазе
рождения.
Как жаль, что своею судьбою распоряжаюсь не я.
Слепец был тот, кто выдумал это, или великий судья.

МОЛЬБА

Скажи мне, свет зари: из каких краёв родом ты?
Скажи мне не тая: сколько раз ещё увижу тебя?
Ты укрой мои плечи нежным крылом
Ты окутай меня бирюзовым теплом
Ветерком обласкай, ливнем тёплым умой. Новый день открой
Скажи мне, свет зари: за морями где прячешься ты?
Скажи мне, не тая: сколько радовать будешь меня?
Ты омой мои ноги чистой росой
Ты меня пробуди – ветром в поле завой
Остуди мои сны, подари мне покой. Новый день открой

КОЛЫБЕЛЬНАЯ ДЛЯ ВЗРОСЛЫХ

Там, далеко-далеко, где не бродит никто
Ты переводишь глаза на пустое окно.
Там, высоко-высоко, да так, что недостать
Все вокруг ложатся очень рано спать
Там, далеко-далеко, куда птица не долетит,
Ты открываешь окно – за окном чудесный вид.
Там, высоко-высоко, где башни белых стен,
Мне выжигает глаза неба синий плен.

KURIAMAS LIETUVOS TOTORIŲ ETNOGRAFINIS MUZIEJUS

Liusia GAIDUKEVIČIENĖ

Varėnos rajono totorių draugijos pirmininkė

Varėnos rajone, važiuojant iš Vilniaus arba Kauno į Gardiną per Druskininkus, nepaprastai gražioje istorinėje vietoje yra Merkinės miestelis.

2004 m. Lietuvos istorijos institutas ir Dzūkijos nacionalinio parko direkcija išleido knygą „Merkinės istorijos bruožai“, kurioje rašoma: „1516 m. Rusų kaimo (Gudakiemio) apylinkėse Bogušui Masalskiui valdovas užrašė 8 tuščias žemes, iš kurių viena taip pat turėjo pavadinimą *Москулишукі*. Dar viena Masalskiui duota „tuščia žemė“ buvo vadinama *Tamapuuku* (Totoriškės). Tikslėsnių duomenų apie totorių kilmės asmenis Merkinės apylinkėse nėra, tačiau su jais (totorių kilmės totorių bajoru ar bajorais), galimas dalykas, sietinas Mikniūnų kaimo pavadinimas (*Michnowicze*, 1589 m.)“.

Merkinės miestelyje gyveno Gembickų šeimos pirmtakai. Mano prosenelė Ieva Gembickaitė-Raižauskienė, gimusi 1882 m., gyveno Merkinėje, kol ištekėjo jos trys dukros. Viena iš jų buvo mano senelė. Kai ištekėjo jauniausioji dukra Zina už Aleksandro Rajecko, prosenelė kartu su dukros šeima persikėlė gyventi į Aukštadvario miestelį, kur, sulaukusi 101 metų, 1983 m. mirė.

Merkinės miestelyje liko gyventi mano prosenelės broliai Mikas ir Aleksandras, kurių palikuonys dabar gyvena Merkinėje, Varėnoje arba

Jonas Gembickas (1910–1984) husaro uniforma

Druskininkuose. Karo metu žuvo Aleksas, Aleksandras ir Bronius Gembickai. Jonas Gembickas tarnavo Lietuvos Didžiojo Etmono Jonušo Radvilos husarų pulke*, vėliau buvo policijos pareigūnas, laisvalaikį dirbo kailius, skardino stogus. Jo sūnus Aleksas baigė Vilniaus statybos technikumą, dirbo statybinėje organizacijoje. Šiuo metu turi individualią skardinimo darbų įmonę, kur jam aktyviai talkina brolis Jonas. Augina 3 atžalas, kurios mokosi Merkinės gimnazijoje, Varėnos dailės mokykloje.

Aš gyvenu Merkinės apylinkėje, labai gražioje vietoje, esu baigusi Vilniaus statybos technikumą, architektūros specialybę, dirbau Vorkutos „Pečiorprojekte“, Totorijos Autonominėje Respublikoje, Kazanės projektavimo instituto Naberežnyje Čelny skyriuje inžiniere architekto.

Šiuo metu man kilo mintis įkurti totorių buities muziejų. Suburta Varėnos rajono totorių draugija labai noriai sutiko padėti, tačiau mūsų galimybės labai menkos. Gaila, kad vėlai pradėjom ieškoti eksponatų, nes dalis jų sunaikinta negrįžtamai, dalis parduota ir t.t., tačiau geranoriškų tautiečių padedama šią idėją įgyvendinsiu, bus galimybė mūsų tautiečiams ir svečiams prisiminti netolimą praeitį, išgerti arbatos iš tradicinio virdulio, pasigėrėti rankdarbiais.

Aleksandras Gembickas (1919–1941)

Bronius Gembickas (1922–1945)

Labai prašyčiau kuriamame muziejuje apsilankyti mūsų verslininkus, ištiesti pagalbos ranką ir padėti įgyvendinti mano sumanymus, galbūt ir bendradarbiauti...

Mano adresas: Subartonių k., Merkinės seniūn., Varėnos r., tel.: 8 614 7 83 16.

Bankas DnB **NORD**,
sąskaita LT 804010041000030627.

Redakcijos pastaba. Lietuvos Didžiojo Etmono Jonušo Radvilos husarų pulkas (pradžioje I husarų eskadronas) buvo įkurtas 1919 m. sausio 11 d. Kauno m. ir apskrities komendantu J. Mikuckio įsakymu. Įdomi aplinkybė ta, kad tu pačių metų spalio mėn. buvo pradėtas formuoti pulko IV eskadronas, kurio vadu buvo paskirtas Lietuvos totorių kilmės karininkas J. Kalina. (Duomenys iš knygos „Lietuvos kariuomenė 1918–1920“, Vilnius, 1998, aut. Vytautas Lesčius, 378–383 psl.)

Stepo Gembicko šeima

PAMAŠTYMAI APIE ISLAMĄ

Sutrumpintas straipsnis spausdinamas iš žurnalo „Vokrug sveta“ 2005 m. lapkričio mėn. Nr. 11 (2782)

Rinat VALIJEV

Žinoma, Islame, kaip ir kituose mokymuose, buvo kovotojų už griežtas taisykles, smerkusių bet kokią laisvamanybę. Jie iki šiol kišasi į meninį musulmonų gyvenimą, kuriems pati religija leidžia būti atviriems įvairioms novacijoms. Būtent dėl to Islame ir atsirado sufizmas – intelektualinis religijos branduolys, kuris užsiėmė tiesos ieškojimu ne nuobodžioje scholastikoje, su laiku „užaugusioje“ ant Muhamedo „statinio“ sienų ir fasado. Per šią mistinių praregėjimų ir dvasinių praktikų draugiją praėjo beveik visi žymiausi mąstytojai ir kūrėjai musulmonų žemėse.

Al Madina Al Chakika

Šiandien tarp visų islamo krypčių, kurių priskaičiuojama daugiau nei 200, panašumo daug daugiau nei tarp krikščioniškų konfesijų ar tuo labiau tarp sektų.

Daugelį metų mokslininkai ir teologai bandė įminti Islamo „elastingumo“ mįslę, jo sugebėjimą viską į save įtraukti ir adaptuoti. Buvo siūlomi

sudėtingiausi teosofiniai paaiškinimai. Tačiau visiškai užmiršta pagrindinė to priežastis – urbanistinės islamo šaknys. Keista, tačiau ši religija, kurią daugelis dažnai tapatina su pusiau laukiniais dykumų beduinais, iš tiesų yra linkusi į miestą – jame ji atsirado, į miestą ji yra nuolat nukreipta. Juk užtenka įsivaizduoti Rytų „akmenines džiungles“, kad suprastumėme: tolerancija čia buvo išlikimo sąlyga. Būti priešiskam ir nuolat kovoti su kaimynais siaurose gatvelėse ir labirintuose yra neįmanoma – žmonių „avilys“ paprasčiausiai neišgyventų. Pats erdvės organizavimas sąlygoja konsolidaciją. Tokio konsoliduojančio „maišo“, katilo, kuriame verda viskas, prototipu musulmonams iki šiol išlieka Meka. Kažkada ši kubo formos šventovė („Kaaba“ išvertus iš arabų kalbos ir reiškia „kubą“) buvo kultinis stambeldžių centras, kuriame jie

garbino Esvadą – iš dangaus nukritusį juodąjį akmenį, vėliau įtvirtintą į vieną iš besijungiančių šventovės sienų. Pasak legendos, Kaabą įkūrė pats Abraomas, ėjęs paskui didelę gyvatę iki tos vietos, kur ji susisuko į ratą. Supratęs, kad rado vietą, kur „dangus susitinka su žeme“, visų semitų protėvis ten pastatė šventyklą.

Praėjo du su puse tūkstantmečio, ir būtent Mekoje jau nejaunas pirklys, vardu Mahometas, pradėjo skelbti žinią apie vienintelį Dievą. Iki tam tikro laiko būsimajam Pranašui net į galvą neatėjo mintis palikti gimtųjų vietų, tačiau kada Mekos gyventojai puolė jį už įkyrias ir nesuprantamas kalbas, Mahometas su keliais šalininkais išvyko į šiaurę – į Mediną. O vėliau, pergalingai grįžęs namo, aplink Kaabą pastatė mečetę (visų būsimų mečečių prototipą), kitaip sakant „masdzid“, Pranašo gimtąja kalba – „maldos vietą“. Taip susiformavo islamiškasis akiratis: Kaaba mečetėje, mečetė – miesto viduryje, miestas – pasaulio viduryje.

Daugelį metų mokslininkai ir teologai bandė įminti Islamo „elastingumo“ mįslę, jo sugebėjimą viską į save įtraukti ir adaptuoti. Buvo siūlomi sudėtingiausi teosofiniai paaiškinimai. Tačiau visiškai užmiršta pagrindinė to priežastis – urbanistinės islamo šaknys.

Viskas sutampa: arabišką žodį „madina“ (miestas) atitinka tą pačią šaknį turintys žodžiai „madanijat“ (kultūra) ir „tamaddun“ (civilizacija). Šiame siužete jau minėtas al Farabi rašė: „Didžiausia gerovė ir aukščiausia tobulybė gali būti pasiekta pirmiausia mieste, jokiū būdu ne visuomenėje, stovinčioje ant žemės tobulybės laiptelio“, pavyzdžiui, klajoklių. Jo raštuose atsiranda filosofinė kategorija „al madina al chakika“ (Tikrasis miestas), o viename iš IX šimtmečio traktatų kalbama ir apie „Dvasios miestą“ – „al madina al ruchanija“. Apskritai,

kur bežiūrėtumėte, visur miestai – sąmoningai „pagrįsti“ kaip visokio gėrio sankaupos vietos ir prieglobstis nuo chaoso.

Žinoma, daugelyje valstybinių darinių, kur žmonės kūrė tiesiog petis petin, gyveno ir kaimiečiai, ir klajokliai. Galų gale, paskutiniai neišvengiamai suprasdavo miesto ankštumos pranašumus ir patys į ją įsiliedavo. Taip buvo turkams, įkūrusiems didžiąsias imperijas: Seldžukų ir Osmanų, berberams, įsikūrusiems palaimintoje Andalūzijoje. Galų gale, patiems Pranašo tautiečiams, palikusiems savo kupranugarius ir smėlį dėl turtingų Damasko ir Bagdado namų.

„...Aš – Žinojimo miestas, o Ali – jo vartai“, – teigė Mahometas, kalbėdamas apie savo ženą, vėliau tapusį ketvirtuoju kalifu, savo asmeniu sujungusiu įvairias valdžios rūšis musulmonų bendruomenėje: ir dvasinę, šviečiamąją, ir pasaulietinę, politinę. Nuo to laiko islamas neatskiria pirmosios nuo antrosios. Aiškintojai netrukus pridėjo, kad tokiu atveju trys kiti teisingieji kalifai – Abu

Bakras, Omaras ir Osmanas yra šio miesto pamatai. Pavyzdžiui, ant kai kurių kultinių pastatų portalų (tokių kaip žymioji medresė Šir Dor Samarkande) yra liūtų atvaizdų. Ko čia dėti liūtai? Vienas iš chrestomatinių arabų epitetų Ali – „Asadas“ tai yra „Liūtas“. O „Šir Dor“, išvertus iš farsi, reiškia „Liūto vartai“.

Galima prisiminti šimtus tokių istorijų: miestas – pasaulis islame pilnas aliuzijų, o tarp jų kaip niekur kitur musulmonas jaučiasi labai komfortiškai. Rytietiško žmonių skruzdėlyno struktūra, europiečiui dažniausiai atrodanti chaotiška, iš tiesų yra organizuota pagal planą, kuris duoda kiekvienai „skruzdėlei“ dvasinį prieglobstį. Pabrėžiamai uždara ir plokščia erdvė pertraukiama vertikalių mečečių minaretų, taip susidaro stiprus miestas – šventyklos išpūdis. Viskas numatoma, viskas logiška ir tuo pat metu dinamiška

Mekos pagrindinė mečetė

Medina, Pranašo mečetė

kaip pats gyvenimas. Viskas savo vietose. Ir čia – pats laikas grįžti prie pačios islamo esmės, nuo kurios pradėjome pokalbį: kiekviena detalė, kiekvienas posūkis, siena ar akmuo vienaip ar kitaip savyje turi simbolinę prasmę visko, kas yra po mėnuliu. Kiekviename laše atsispindi pasaulis. Ant Damasko mečetės, pastatytos ir papuoštos 715 metais, valdant kalifui Al Validui, vakarinio portiko išliko mozaikų, pagamintų bizantiečių meistrų krikščionių. Daugiaaukščiai rūmai iškyla virš tankių giraičių, kurios savo ruožtu „nubėga“ nuo stačių šlaitų upės link su stačiais tilteliais. Dailus užstatymas atrodo toks realistiškas, kad kai kurie specialistai joje netgi regi patį seniausią Damasko architektūrinį landsaftą su per miestą tekančia upe Barada.

Ką gi iš tiesų vaizduoja ši mozaikinė kompozicija? Pasirodo, rojų. Šalia „sostinės“ užrašyta atitinkama citata iš Korano.

Ir už mirties linijos tikintieji svajoja likti mieste.

Atvertos durys

Tad ar musulmonai nenori taikiai gyventi savo miesto rojuje šalia didžiųjų dvasinių turtų, sukauptų per šimtmečius? Kodėl taip įvyko, kad islamą ėmė tapatinti su nuožmiu fanatizmu ir netolerancija?

Žinoma, norint galima Korane ir islamo tradicijose rasti karo ir žiaurumo mokymo. Metaforiškos ištraukos iš senovinių knygų, dar ištrauktos iš konteksto, neparuoštam

skaitytojui gali sudaryti klaidingą įspūdį. Suprantant visus apreiškimus pažodžiui ir stengiantis juos vykdyti neatsižvelgus į epochą galima netekti sveiko proto. Tačiau kraugeriškos rekomendacijos, kuriomis, tarkim, Senasis Testamentas nė kiek nenusileidžia Koranui, neleidžia visų krikščionių ir judėjų vadinti kitų žmonių laisvių priešais. Taip pat ir musulmonų. Tuo labiau kad prie kiekvieno karingo šūkio Korane atsiranda trys kiti, kalbantys apie pagarbą „Knygos žmonėms“ – krikščionims ir judėjams, apie būtinybę su jais gyventi santarvėje.

Pakalbėkime apie pagarsėjusį džihadą, kuriuo šiandien pasaulį gąsdina ne tik islamo priešai, bet ir pernelyg uolūs jo „draugai“. Šiuo žodžiu apibūdinamas musulmoniško tikėjimo stiprinimas. Ir nors „išorinis“ džihadas – karas prieš netikinčiuosius - niekada neišnykdavo iš laikraščių viršelių, žymiausi teologai kvietė daugiausia dėmesio skirti „vidiniam“ džihadui – kiekvieno musulmono uoliam darbui stiprinant savo tikėjimą ir apsivalymui nuo ydų. Tie patys teologai ir mūsų dienomis nenustoja smerkti kruvinų teroristų, besidangstančių žalia Pranašo vėliava, darbų. Tačiau, matyt, tai, ką jie sako, yra per daug „blanku“ ir neatitinka televizijos „formato“. Bet koku atveju jų balsai netransliuojami visam pasauliui. Kaip ir musulmonų filosofų, išsilavinusių kultūros veikėjų, kviečiančių „atverti idžtichado duris“.

Šiuo terminu turima omenyje senųjų

teologinių ir teisinių direktyvų tobulinimas naujomis sąlygomis, tačiau pats terminas, deja, buvo nustotas vartoti dar XI amžiuje. Tuomet karšta jaunos religijos lava jau pradėjo vėsti, socialiniai-politiniai institutai praktiškai susiformavo ir idžtichadas buvo uždraustas. Buvo spėjama, kad musulmoniškas gyvenimas jau išmoko automatiškai reguliuoti pats save ir gali tekėti teisinga vaga be revizijų. Tačiau štai, praėjus tūkstančiui metų, daugeliui islamo intelektualų vėl atrodo, kad kažkas ne taip. Vienas iš tokių žmonių Paryžiuje gyvenantis pasaulinio garso filosofas Muchamadas Arkunas saugant ir platinant savo tikėjimą kviečia džihadą pakeisti idžtichadu.

Nepaisant to, atgaivinti XI amžiaus idžtichadą neįmanoma, todėl Arkunas, naudodamasis prancūzų strukturalistų terminu, ragina įvykdyti „brikolažą“ – sąmoningą perėjimą link jo, kartu pritaikius visas žmonijos sukauptas žinias. Jis sako: „Mums reikia naujos retorikos, naujos sintaksės, naujos metaforos teorijos, kuri yra bet kurios kalbos pagrindas“. Tai gi islamas tobulėja, tegul ir nedaugelio žmonių pastangomis. Grįžimo į praeitį nėra, tai supranta ir tie, kurie su ginklu rankose bando pasiekti savo. Tapo aiškus skirtumas tarp džihadado architektų ir intelektualų. Pastarieji bando išspręsti esmines problemas protu, o tai ir yra tikroji islamiškoji pozicija.

Iš rusų kalbos vertė

Ernestas Jakubauskas

(Pabaiga, pradžia Nr. 3 (92)).

Lidija Gembickaitė-Pakonaitienė

Regina BLEKAITĖ

Š. m. kovo 20 d. sukako 95 metai, kai Rusijoje gimė Lidija Gembickaitė-Pakonaitienė. Totorių Gembickų šeima su keturiais mažais vaikais 1917 metais persikėlė iš Rusijos į Lietuvą. Šeima neteko savo turto, badavo. Maža Lidija buvo labai gyva, energinga, nepaprastai mylėjo muziką, baletą, domėjosi istorija. Prieš

L. Gembickaitė-Pakonaitienė

karą ji baigė Kauno konservatoriją, po karo su vyru, garsiu LOR gydytoju Pranu Pakonaičiu gyveno Vilniuje, dėstė dainavimą Tallat-Kelpšos muzikos mokykloje (dabar konservatorijoje). Ji augino tris sūnus: Giedrių (1939–1978), Joną, gimusį prieš karą, 1941 m. ir Praną, gimusį 1949 m. Pakonaičių namuose nuolat vyko muzikų, inteligentų vakaronės, ponija Lidija tarsi magnetas traukė žmones, turėjo daug draugų,

L. Gembickaitė-Pakonaitienė su sūnum

labai mylėjo vaikus, niekad nepamiršo savo totoriškų šaknų, labai ilgėjosi motinos ir sesers Tamaros, kurios nuo 1944 metų gyveno Austrijos sostinėje Vienoje. Ponia Lidija mirė po sunkios ligos 1961 metų rugsėjo 30 dieną, bet ją dažnai prisimena visi, kas ją artimai pažinojo. Jos saulėtosios sielos, šilumos, humoro, kūrybiškumo, išradingumo negali pamiršti artimieji, draugai, kolegos.

Redakcijos pastaba:

Gerbiami skaitytojai, pasibaigus straipsnių ciklui apie Aukso Ordą, kurį parengėme pasiremdami Ravilio Amirchano knyga „Aukso Orda ir jos valdovai“, siūlome Jūsų dėmesiui žinomo orientalistu ir Aukso Ordos epochos specialistu Aleksandro Jakubovskio (1886–1953) ištrauką iš knygos „Aukso Orda“, išleistos Leningrade 1937 m., kurią A. Jakubovskis parašė kartu su kitu žinomu istoriku Borisu Grekovu (1882–1953). Šeštasis knygos skyrius yra skirtas Aukso Ordos valstybės miestams, septintasis – kultūrai. Jums pateiksime šių skyrių vertimus, norėdami išsklaidyti ilgus dešimtmečius tarybinės istoriografijos skleidžiamus stereotipus ir prasimanymus apie šią kadaise galingą valstybę.

AUKSO ORDOS MIESTAI

Aleksandras J. JAKUBOVSKIS

(Iš knygos „Aukso Orda“, VI skyrius „Miestai Aukso Ordoje“, Leningradas, 1937 m., 107–118 psl.)

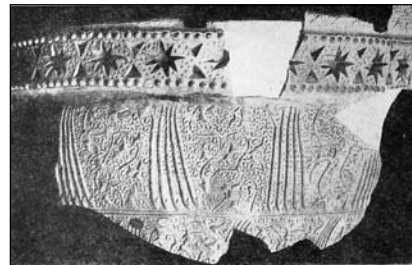
Nepaisant to, kad didžiąją Aukso Ordos gyventojų dalį sudarė klajokliai, valstybėje buvo labai gerai išplėtotas miestų gyvenimas. Manoma, kad vien amatininkų ir prekybininkų miestų Kryme, Kaukaze, Bulgare, Žemutiniame Pavolgyje ir Chorezme sąrašas galėtų palikti didelį įspūdį. Žinoma, didžioji dalis šių miestų egzistavo dar daug metų prieš susikuriant Aukso Ordos valstybei. Tokie miestai, kaip Kafa (Feodosija), Sudakas, Kerčė Kryme, Azakas (Azovas) prie Azovo jūros, Ugrenčas Chorezme, Bulgaras, Biliaras mongolų laikais žymiai išaugo. Kiti, tokie kaip Krymas (šiuo metu Senasis Krymas), Batu Sarajus, Berke Sarajus Pavolgyje ir kiti, buvo pastatyti naujai. Rytų istorijos šaltiniuose, XIII–XV a. arabų, persų, armėnų autorių raštuose randama daug informacijos apie miestus ir prekybą su Aukso Orda. Prekyba Aukso Ordos miestuose dėl geografinių ypatybių ir senų, gerai suderintų prekybinių ryšių su kaimyninėmis šalimis plėtojosi išskirtinai palankiomis sąlygomis. Geriausiai ištirtas Aukso Ordos miestas – Berke Sarajus, t.y. tas Sarajus, kuris buvo įkurtas Berke valdymo

metais (1255–1266), į kurią, valdant chanui Uzbekui, buvo iš Batu Sarajaus perkelta valstybės sostinė. Apie pirmąjį mes turime ne tik amžininkų keliautojų surinktos informacijos ar geografų ir istorikų aprašymų, ten buvusiu pirklių, daugiausia musulmonų, pasakojimų, bet ir vertingiausios archeologinės medžiagos, kurią aptiko archeologo Tereščenkos vadovaujama grupė dar XIX amžiaus ketvirtajame dešimtmetyje didžiulio miesto teritorijoje, kurio dalį dabar užima nedidelis miestelis Cariovas. Iš griuvėsių ir materialiosios kultūros paminklų, rastų ten, galima pagaliau daryti prielaidą, koks buvo šis didžiulis prekybos ir amatų miestas mongolų periodo metu (XIII–XV a.).

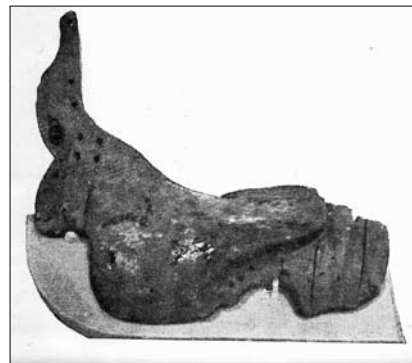
Daiktai iš Berke Sarajaus, kuriuos yra sukaupęs Ermitažo Rytų centras, leidžia konkrečiai iššifruoti tuos bendrus ir trumpus aprašymus, kurie išliko rašytiniuose šaltiniuose – dažniausiai arabų autorių kūriniuose.

Šie aprašymai puikiai žinomi orientalistinėje literatūroje ir ne kartą buvo cituojami įvairiuose darbuose Aukso Ordos tema. „Man pasakojau narsiausias“ Šu-dzaedinas Abderachmanas Elcharezmi, vertėjas, – rašo al Omari, – kad Sarajaus miestą chanas Berke pastatė ant Turano (Itilio) upės kranto. Jis driekiasi druskingose žemėse, be jokių sienų. Chano buveinė yra dideli rūmai, kurių viršuje – auksinis pusmėnulis, sveriantis du egiptietiškus kantyrus. Rūmus juosia sienos, bokštai ir namai, kuriuose gyvena jo emyrai. Šiuose rūmuose – valdovo žimos rezidencija. Ši upė (Itilis) – tokio dydžio, kaip Nilas, paimtas tris kartus, netgi didesnis. Upe plaukioja dideli laivai, vykstantys pas rusus ir slavus. Šios upės ištakas yra rusų žemėse. Jis, t.y. Sarajus – didis miestas, kuriame yra turgūs, pirtys ir dorovės(?) įstaigos, vieta, į kurią gabenamos prekės. Jo viduryje – tvenkinys, į kurį kanalu įteka upė. Tvenkinio vanduo naudojamas tik darbo reikmėms. Geriamas vanduo semiamas iš upės moliniais indais, kurie vėliau statomi į vežimus ir vežami į miestą, kur vanduo parduodamas gyventojams.

Al Omari rašė remdamasis liudininkų žodžiais, jis pats niekada nebuvo Sarajuje. Ibn Batuta 1333 metais šiek tiek pagyveno Sarajuje. Jo, kaip liudininko bei amžininko, aprašymai

Molinio ornamentuoto indo vandeniui laikyti fragmentas. Berke Sarajus. XIII–XIV a.

Mongolų balnas. XIII–XIV a.

turi ypatingą vertę. „Sarajaus miestas“ – vienas iš gražiausių miestų, tapęs išskirtinai dideliu, išsidėstęs lygumoje, pilnas žmonių, gražių turgų ir plačių gatvių. Kartą mes su vienu iš seniūnų išjojome, nusprendę apvažiuoti miestą ratu, norėdami sužinoti jo dydį. Mes gyvenome viename jo gale. Išvažiavome ryte, o kitą miesto galą pasiekėme tik po pusiaudienio. Visą kelią važiavome tarp namų, mieste nebuvo nei dykvičių, nei sodų. Jame 13 pagrindinių mečėčių, viena iš jų šafiitų. Be to, ten gausybė ir kitų mečėčių. Mieste gyvena įvairios tautos: mongolai – tikrieji šalies gyventojai ir valdovai; kai kurie iš jų – musulmonai; asai – musulmonai, kipčakai, čerkesai, rusai, bizantiečiai – krikščionys. Kiekviena tauta gyvena savo atskiroje teritorijoje, ten yra ir jų turgūs. Pirkliai ir svetimšaliai iš abiejų Irakų, Egipto, Sirijos ir kitų vietų gyvena tam skirtoje teritorijoje, aptvetoje siena, kuri apsaugo pirklių turta.“

Nors ir kokie trumpi Al Omari ir Ibn Batutos aprašymai, jie sudaro didelio, judraus prekybos ir amatininkų miesto įspūdį. Tereščenkos kasinėjimai, vykę prieš šimtą šešiasdešimt metų, ne tik patvirtino šių autorių žinias, bet ir pridėjo prie jų daugybę kitų duomenų, ypač apie miesto dydį ir topografiją, amatus,

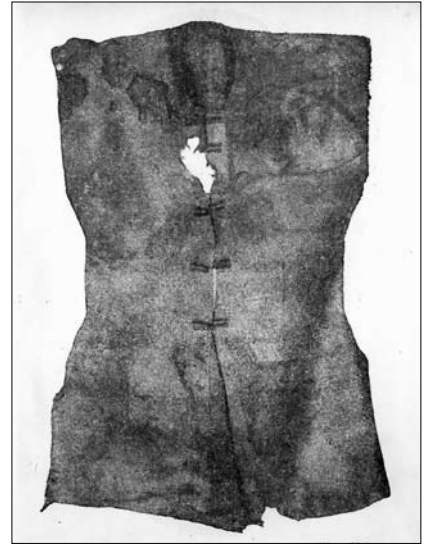
XIV a. marmurinė žvakidė. Rasta Berke Sarajuje XIX amžiaus viduryje

prekybą, kultūrinius ryšius su kitomis šalimis. Sprendžiant iš visos medžiagos gausos, kuria šiuo metu disponuoja istorikai, Berke Sarajus suklestėjimo periodu – valdant chanui Uzbekui XIV a. – vaizduojamas kaip miestas, turintis daugiau nei šimtą tūkstančių gyventojų. Rūmų, mečečių, medresijų ir kitų pastatų statyboms, didelių chano dirbtuvių (karchanų) organizavimui ir kitoms miesto gyvenimo reikmėms lėšos buvo gaunamos dažniausiai privalomos duoklės ėmimo būdu iš rusų feodalinių kunigaikštysčių valstiečių. Aukso Ordos miestų, o ypač abiejų Sarajų turtas buvo kaupiamas iš sistemingo duoklės rinkimo, ypač feodalinės Rusios XIII, XIV a. ir iš dalies XV amžiuje. Nesigilindami į miesto topografinę struktūrą, kuri, žinoma, atspindėjo jo socialinę visumą, ypatybes, sustosime ties įdomiausia Sarajaus puse – ties amatinės pramonės plėtra ir mieste vykusia prekyba. Susidomėjimas šia sritimi dalinai sąlygojamas fakto, kad būtent apie Berke Sarajaus amatus išliko daugiausia patikimos medžiagos, aptiktos anksčiau paminėtose Tereščenkos kasinėjimuose. Leisime sau pacituoti nedidelę ištrauką iš Tereščenkos ataskaitos: „keturkampėje erdvėje, nusėtoje smulkiais plytomis, kurios perimetras 210 sieksnių, plotis 15 su puse sieksnių, radome daugybę daiktų: sudaužytus molinius ir spalvotus stiklinius indus, dubenis, rašalines, odos atraižas, odos, sukirtos batams, ruošinius, drobės, šilkinų audinių, drabužių (visi šie daiktai apdege), peilių, jataganų, špagų geležčių, kirvių, kirstuvų, keptuvių, praustuvių, naudojamų apsiprausimui prieš maldą, žarsteklių, pinčių, indų žarijoms laikyti, galastuvų, špyžinių katilų, varinių dubenų, varinių taurių, varinių žvakidžių, kaulinių mezgimo virbalų, žirklių nuolaužų, sudegusio popieriaus, peiliukų, beržo tošies, sudegusius demblius, pintus iš „kugos“ žolės, vinių, kablių, durų vyrius, įstatomas ir pakabinamas spynas, perkepusios duonos gabalėlius, rugių, kviečių, graikiškų ir paprastų lazdyno riešutų, riešutų lukštų, rašalinių, gilių, migdolų, razinų, džiovintų slyvų, vynuogių, saldžiųjų bandelių, persikų, pistacijų, gvazdikų, pipirų, žirnių, pupų, sorų kruopų, kavos. Trijuose akmeniniuose rūsuose krūvoje gulėjo kristalo gabalai, dažai – mėlyni, geltoni, žydri, žali, raudoni ir balti; pavalkų žiedai ir kamanos, žaslai, geležinės grandinės, pasagos, geležiniai ratų kaiščiai, derva, vario lakštai, galastuvai, galandimo tašelėliai, grifelinės lentelės, akmenys dažų trynimui, moliniai kėgliai (?) ir rutuliai, varinė viela, kaupūkai, siera, alūnai, salietra, soros. Sprendžiant pagal rastų daiktų gausą, galima manyti, jog šioje vietoje kažkada buvo turgus, kurio

viduje buvo akmeninis prekių sandėlis, toks, kokie būna beveik kiekviename Azijos mieste“.

Mūsų manymu, aukščiau minėta katastrofa įvyko Berke Sarajuje, kai Timūras (Tamerlanas), nugalėjęs Aukso Ordos kariuomenę, šį miestą sugriovė beveik iki pamatų. Tereščenkos kasinėjimų analizė (jo ataskaitos bei rasti daiktai) duoda pagrindą manyti, kad Berke Sarajuje buvo labai išvystyti amatai. Įsikūręs Europoje, tačiau išlikęs tipišku rytietišku feodaliniu miestu, Berke Sarajus savo amatinėje – prekybinėje dalyje buvo kvartalų su siauromis gatvelėmis visuma. Kiekvienas kvartalas užsiėmė atskira amatine gamyba. Turgaus dienomis amatininkų gyvenami rajonai tapdavo dideliu turgumi, kur vykdavo prekyba čia pat pagamintais daiktais. Berke Sarajuje buvo šie metalo amatininkų kvartalai: kalvės, dirbtuvės, kuriose buvo gaminami peiliai ir šaltieji ginklai, dirbtuvės, gaminančios žemei dirbti skirtus įrankius (pjautuvus, noragus ir kt.), dirbtuvės, gaminančios bronzinius ir varinius indus. Kokią svarbią vietą Aukso Ordos sostinės gamybiniame gyvenime užėmė metalo darbai, aiškiai matyti iš Tereščenkos ataskaitos: „Vienoje vietoje atkasėme aštuonis žaizdrus, vienas iš jų su septyniasdešimčia angų orui išėiti, žaizdro viduryje stovėjo apgriuvusi krosnis; ją supo vandentiekio vamzdžiai, einantys per oro išėjimo angų sienelės; šalia krosnies radome keletą naktinių lempelių, ąsočių, katilų, daugybę metalo liejinių, vario, liejimo taurių ir formų. Visuose likusiuose žaizdruose taip pat radome metalo luitų, sudužusių formų skeveldrų ir liejimo taurių“. Prieš mus – metalo „fabrikas“, kuris galbūt jau buvo įmonė, turinti manufaktūrinę darbo organizaciją. Matyti, kad tai yra tipiška mongolų periodo karchana – t.y. didelė dirbtuvė su darbo pasidalijimu, priklausiusi chanui arba kažkuriam iš turtingų pirklių arba feodalų. Deja, rašytiniuose šaltiniuose neišliko jokių duomenų, neįmanoma tiksliai pasakyti, ar tai buvo manufaktūra.

Berke Sarajuje didelę reikšmę turėjo odadirbystė. Tai suprantama, nes miestas turėjo išskirtinai geras galimybes plėtoti šiai amatinės gamybos šakai. Aplink – stepės, daugybė klajoklių, gyvulių augintojų. Dėl šių priežasčių Berke Sarajuje buvo odos turtingi turgūs. Deja, Aukso Ordos laikotarpiu odos dirbinių išliko labai nedaug. Svarbi Sarajuje buvo ir audimo pramonė: vilnionių ar netgi medvilninių audinių gamyba iš medvilnės, atvežtos iš Vidurinės Azijos. Žinoma, Sarajaus gamyba daugiausia apėmė gaminius iš vilnos, kuri buvo gaunama daugiausia iš kaimynų klajoklių.

Šilkinis kaftanas, XIV a.

Medvilnės ir šilko audiniai, kurių dalis buvo vietinės gamybos, paprastai buvo importuojami iš Vidurinės Azijos, Kaukazo, Irano ir Kinijos. Suprantama, kasinėjimų metu daugiausia buvo rasta puodžių gamybos produkcijos: drėkinimui skirtų ir buitines apyvokos molinių indų (taurių, įvairių dydžių ąsočių, lempų, chumų vandeniui, grūdams ir kt.), mozaikinių ir tapyba puoštų glazūruotų koklių, molinių vandentiekio vamzdžių (kuburų) ir t.t. Vardijant pagrindines Berke Sarajaus amatinės pramonės šakas, būtina pabrėžti, kad turgūs, kuriais taip garsėjo Aukso Ordos sostinė, aptarnavo ne tik visų tų pirklių, kurie čia atvykdavo iš Rytų ir Vakarų šalių, karavaninę prekybą, bet ir vietinius poreikius. Įvežantys milžiniškus kiekius grūdų, mėsos, pieno produktų, vilnos, kailių ir t.t., Žemutinio Pavolgio ir kaimyninių klajoklių stepių gyventojai pirkto sau būtinus daiktus: ūkininkai – audinius, metalo gaminius, molinius rakandus ir t.t., klajokliai – duoną, šurkščius medvilninius audinius. Al Omari ir Ibn Batuta pažymi, kad Sarajuje gyvena daugybė pirklių iš įvairių šalių. Iš tiesų, turgaus internacionališkumas – viena iš būdingų šio miesto ypatybių. Pirkliui iš Vengrijos ar iš Italijos nereikėjo pačiam važiuoti į Kiniją, norint gauti kiniško šilko audinių, jis galėjo jų nusipirkti čia. Daugiausia Europos ir Rytų šalių pirklių dėmesio Sarajaus turguose susilaukdavo kailiai, kurie atkeldavo iš Bulgaro ir nuo jo į šiaurę esančių rajonų. Būtų klaidinga manyti, kad karavaninė prekyba Aukso Ordoje buvo naudojama tik prabangos dalykams. Gerai žinoma, kad iš Žemutinio Pavolgio dideliais kiekiais vežė odą ir žievę odos rauginimui, pastarąją – specialiai Chorezmo odos dirbtuvėms.

(*Bus daugiau*)

*Iš rusų kalbos vertė
Ernestas Jakubauskas*

XVI–XVII a. LIETUVOS TOTORIŲ MOTERŲ ASMENVARDŽIAI

Jūratė ČIRŪNAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

(Pabaiga, pradžia
Nr. 5-6(94-95).

Asmenvardis iš situoktinio tėvavardžio į moters įvardijimą gali būti perkeliamas ne keičiant linksnį genityvu, o darant androniminės priesagos *-ovaj/-evaj* vedinį iš vyriškojo patronimo. Pvz., asmens, vardu *Dziunay Bohuszewicz* (1, 360) „Dziunajus, Bohušo sūnus“, žmona – *Fatma Abrahamowna Nawranka Dziunaiowa Bohuszewiczowa* (1,360)

„Fatma, Abrahimo Navros duktė, Dziunajaus, Bohušo sūnaus, žmona“. Vyro asmenvardžiai *Dziunay Bohuszewicz* jo žmonos įvardijime užrašyti androniminės priesagos *-owaj/-ewa* vediniais: *Dziunaiowa Bohuszewiczowa*. Kito žmogaus, vardu *князь Муслим Хашиевич* (1, 375) „Muslimas, Chošo sūnus“, žmona – *кнегини Муруся Яблонска Муслимова Хошаевичова* (1, 375) „kunigaikštienė Murusia, Jablonskio duktė, Muslimo, Chošo sūnaus, žmona“. Iš vyro asmenvardžių *Муслим Хашиевич* moters įvardijime sudaryti antroponimai *Муслимова Хошаевичова*. Iš vyro, vardu *татарын гдрский земли Новгородское князь Миколай Давлет Бахтыевичь мурза* (1, 265) „valdovo totorius iš Naugarduko žemės kunigaikštis Mikolajus, Davlet Bachtyjaus sūnus, murza“, asmenvardžių *Миколай Давлет Бахтыевичь* sudaryti jo žmonos asmenvardžiai dat. sg. *Миколаевой Давлет Бахтыевичовой* šime įvardijime: dat. sg. *Богдане Николаевой Давлет Бахтыевичовой* (1, 265) „Bogdanai, Mikolajaus, Davlet Bachtyjaus sūnaus, žmonai“. Bendrašaknių asmenvardžių yra ir šios situoktinių poros įvardijimuose: vyras – dat. sg. *kniazium Achmieciu Tarasowiczu molle Trokielskiemu* (1, 354) „kunigaikščiui Achmetui, Taraso sūnui, Trakelių mulai“, žmona – dat. sg. *кнегини Szmuchnie Dawidownie Achmieciowej Tarasowiczowej* (1, 354) „kunigaikštienėi Šmuchnai, Dovydo dukteriai, Achmeto, Taraso sūnaus, žmonai“. Bendrašakniai asmenvardžiai – dat. sg. *Achmieciu Tarasowiczu* ir dat. sg. *Achmieciowej Tarasowiczowej*. Dar iš vieno asmens, vardu instr. sg. *Хусейном Алеевичом* (1, 335) „su Huseinu, Alėjaus sūnumi“, asmenvardžių sudaryti jo žmonos asmenvardžiai *Хусейновой Алеевичовой*. Visą moters įvardijimą sudaro šeši asmenvardžiai: *Хава Тамовъна бывшая Даудовая Танърыбердеева, а теперешняя Хусейновой Алеевичовой* (1, 335) „Chava, Tamo duktė, buvusi Daudo Tanriberdėjaus žmona, dabartinė Huseino, Alėjaus sūnaus, žmona“. (Galima spėti, kad moters įvardijime asmenvardžių junginys iš pirmojo situoktinio antroponimų *Даудовая Танърыбердеева* užrašytas klaidingai: turėtų būti **Даудовая Танърыбердеевичова*, nes kitu atveju iš moters asmenvardžių reikėtų rekonstruoti tokį jos pirmojo vyro įvardijimą: **Дауд Танърыбердей*. Tačiau tokio tipo vyriškų įvardijimų paprasčiausiai nebuvo. Antrasis asmenvardis turėjo būti patronimas (tėvavardis)– **Танърыбердеевичь*).

Tame pačiame moters įvardijime galėjo būti užrašytos skirtingos vyriškojo patronimo formos – genityvas ir priesagos *-ovaj/-evaj* vedinys: *кнегини Зелиха Щасновъна*

Барановска бывшая Яношова Ейдаровича теперешняя Мустафина Азюлевичова (1, 367) „kunigaikštienė Zelicha, Šcasno Baranovskio duktė, buvusi Jonušo, Eidaro sūnaus, žmona, dabar Mustafos, Aziulio sūnaus, žmona“. Pirmojo vyro tėvavardis moters įvardijime yra užrašytas genityvu – *Ейдаровича*, antrojo vyro tėvavardis užrašytas priesagos vediniu – *Азюлевичова*.

Asmenvardis, sudarytas iš situoktinio tėvavardžio, moters įvardijime kartais būdavo užrašomas, praleidžiant andronimą (tačiau tai būdavo tik tais atvejais, kai iš situoktinio tėvavardžio būdavo daromas priesagos vedinys; genityvu atvejų nėra): vyras – dat. sg. *kniazium Safarowi Szamowiczowi* (1, 376) „kunigaikščiui Safarui, Šamo sūnui“, žmona – dat. sg. *Chalimie Mucharetownie Szamowiczowej* (1, 376) „Chalimai, Mucharemo dukteriai, Šamo sūnaus žmonai“; vyras – *князь Залембек Илияшевич* (1, 347) „kunigaikštis Zalembekas, Elijo sūnus“, žmona – *кнегини Фатма Муртозянка Илияшевичова* (1, 347) „kunigaikštienė Fatma, Murtozos duktė, Elijo sūnaus žmona“.

Viena moteris pirmame savo įvardijime ir pagal pirmąjį, ir pagal antrąjį situoktinį užrašyta praleidžiant andronimą (praleistas taip pat ir moters tėvavardis, įrašytas tik tėvo tėvavardis): dat. sg. *кнегини Айшы Азюлевичовне бывшой Карацевичовой, а теперешней Сенькевичовой* (1, 370) „kunigaikštienė Aišai, Aziulio sūnaus dukteriai, buvusiai Karačiaus sūnaus žmonai, o dabartinei Senko sūnaus žmonai“. Antrame tos pačios moters įvardijime jau įrašytas andronimas *Романова*, sudarytas iš jos antrojo situoktinio *князь Роман Сенкевич* (1, 370) vardo: *кнегиня Айша Азюлевичовна бывшая Карацевичова, а теперешняя Романова Сенькевичова* (1, 372) „kunigaikštienė Aiša, Aziulio sūnaus duktė, buvusi Karačiaus sūnaus žmona, o dabartinė Romano, Senko sūnaus, žmona“.

Vyriškasis patronimas (situoktinio tėvavardis) į žmonos įvardijimą gali būti perkeliamas ir tiesiogiai – nominatyvu. Pvz., *Айсичь* – *Айсичь* : vyras – *татарын гдрский воеводства Менского князь Абрагим Айсичь* (1, 282) „valdovo totorius iš Minsko vaivadijos kunigaikštis Abrahamas, Aisos sūnus“, žmona – *Айша Алеевъна Абрагимовая Айсичь* (1, 282) „Aiša, Alejaus duktė, Abrahimo, Aisos sūnaus, žmona“. Kitame sūnaus ir motinos įvardijime bendrašakniai yra asmenvardžiai *Гобылевич* – *Гобылевич*: sūnus iš pirmosios jo motinos santuokos – *татарын господарский князь Шавдаветь Мамтекович Гобылевич* (1, 55) „valdovo totorius kunigaikštis Šavdavletas, Mamteko, Gobylo sūnaus, sūnus“, motina – dat. sg. *Осановой Усейновича Хади Енихановъне Шабановне Мамтековой Гобылевич, Нусце Енихавне Шабановне* (1, 67) „[dabartinei] Asano, Useino sūnaus, žmonai Chadei, Jenichano Šabano dukteriai, [buvusiai] Mamteko, Gabylo sūnaus, žmonai Nuskai, Jenichano Šabano dukteriai“. Kitame šios moters įvardijime pirmojo situoktinio tėvavardis užrašytas genityvu: gen. sg. *Мамътеково Гобылевича* (1, 61) „Mamteko, Gabylo sūnaus, žmonos“.

Vyro tėvavardžio užrašymas taip pat įvairuoja kitos moters įvardijimuose: viename įvardijime vyro tėvavardis užrašytas nominatyvu (nekeičiant linksnio ir nedarant priesagos vedinio) – *Авьдаревич*, kitame – genityvu *Ойдаровича*. Pirmasis šios moters užrašymas – *татарка гдрская повету Менского Ахметеева Авьдаревич Патъма Минаковна* (1, 199) „valdovo totorė iš Minsko pavieto Achmeto, Aidaro sūnaus, žmona Fatma, Minako duktė“ Antrasis moters užrašymas – *кнегини Охметеево Ойдоровича* (1, 200) „kunigaikštienė Achmeto, Aidaro sūnaus žmona“.

-sk- tipo asmenvardžiai. Moterų įvardijime po asmenvardžio iš situoktinio tėvavardžio būna ir *-sk-* tipo asmenvardžių iš

sutuoktinio įvardijimo:

dat. sg. *Шолковскому* – dat. sg. *Шолковской*

Vyras – dat. sg. князю *Фурсе Шолковскому* (1, 344) „kunigaikščiui Fursui Šolkovskiui“. Žmona – dat. sg. кнегини *Фатме Яблоцанце Фурсовой Шолковской* (1, 344) „kunigaikštienei Fatmai, Jablonskio dukteriai, Furso Šolkovskio žmonai“.

Gen. sg. *Гіельвановскаго* – dat. sg. *Кіельвановскай*

Vyras – gen. sg. князя *Ianusza Mustoficza Gielwanowskiego* (1, 338) „kunigaikščio Janušo, Mustafos sūnaus, Gielvanovskio“. Žmona – dat. sg. кнегини *Желісе Щасновне Барановскай Янушовой Кіельвановскай* (1, 339) „kunigaikštienei Zelisai, Šcasno Baranovskio dukteriai, Janušo Gielvanovskio žmonai“.

gen. g. *Тарасовскаго* – gen. sg. *Тарасовскай*

Vyras – gen. sg. князя *Чымбая Щасновича Тарасовскаго* (1, 336) „kunigaikščio Čimbajaus, Šcasno sūnaus, Tarasovskio“. Žmona – gen. sg. кнегини *Фатмы Абрамовны Тарасовскай* (1, 336) „kunigaikštienės Fatmos, Abramo dukters, Tarasovskio žmonos“.

gen. sg. *Белявскаго* – dat. sg. *Белявскай*

Vyras – gen. sg. недоуцяка *Давида Мустафича Белявскаго татарына грскаго воеводства Троцькаго* (1, 325) „velionio Dovydo, Mustafos sūnaus, Beliauskio, valdovo totoriaus iš Trakų vaivadijos“. Žmona – dat. sg. кнегини *Айши Муртозовне Муравской Давидиной Белявскай* (1, 325) „kunigaikštienei Aišai, Murtozos Muravskio dukteriai, Dovydo Beliauskio žmonai“.

gen. sg. *Кулаковскаго* – dat. sg. *Кулаковскай*

Vyras – gen. sg. князя *Мустафы Абрагимовича Кулаковскаго* (1, 319) „kunigaikščio Mustafos, Abrahimo sūnaus, Kulakovskio“. Žmona – dat. sg. кнегини *Яси Ахметеевне Мушовне Мустафеювой Абрагимовичовой Кулаковскай* (1, 319) „kunigaikštienei Jasei, Achmeto Mušo dukteriai, Mustafos, Abrahimo sūnaus, Kulakovskio žmonai“.

gen. sg. *Ponizowskiego* – gen. sg. *Ponizowskiej*

Vyras – gen. sg. pana *Iachy Ponizowskiego* (1, 364) „pono Jachjos Ponizovskio“. Žmona – gen. sg. pani *Rayny Sienkiewiczowny Iachiny Ponizowskiej* (1, 364) „ponios Rainos, Senko sūnaus dukters, Jachjos Ponizovskio žmonos“.

gen. sg. *Iablonskiego* – gen. sg. *Iablonskiej*

Vyras – gen. sg. ziemianina *Iego krol. msci woiewodstwa Trockiego pana Mucharama Iablonskiego* (1, 358) „Jo karališkosios malonybės žemvaldį iš Trakų vaivadijos poną Mucharamą Jablonskį“. Žmona – gen. sg. pani *Hanny Safianowiczowny Mucharamowey Iablonskiej* (1, 358) „ponios Hanos, Safiano sūnaus dukters, Mucharamo Jablonskio žmonos“.

dat. sg. *Baranowskiemu* – dat. sg. *Baranowskiej*

Vyras – dat. sg. *Imci panu Mustaphie Baranowskiemu* (1, 355) „Jo malonybei ponui Mustafai Baranovskiui“. Žmona – dat. sg. pani *Fatmie Reyzewskiej Baranowskiej* (1, 355) „poniai Fatmai, Raiževskio dukteriai (arba: iš Raižių), Baranovskio žmonai“.

gen. sg. *Juszynskiego* – gen. sg. *Juszynskiej*

Vyras – gen. sg. *dziada moiego князя Asana Usieyniewicza murzy Juszynskiego* (1, 325) „mano senelio kunigaikščio Asano, Useino sūnaus, murzos Jušinskio (arba: Jušinu vėliavos murzos)“. Žmona – gen. sg. *кнегини Ayszy Iunczoranki, babki moiey Asanowey Juszynskiej* (1, 326) „kunigaikštienės Aišos, Junčoros dukters, mano senelės, Asano Jušinskio žmonos“.

-sk- tipo asmenvardžiai vyrų įvardijimuose visada rašomi gale po kitų asmenvardžių (paprastai po vardo ir tėvavardžio). Moterų įvardijimuose -sk- tipo asmenvardis iš sutuoktinio įvardijimo visada pabaigia asmenvardžių junginį iš sutuoktinio asmenvardžių. Kadangi asmenvardžių grupė iš sutuoktinio asmenvardžių paprastai užrašoma po asmenvardžių grupės iš tėvo asmenvardžių, tai -sk- tipo asmenvardis iš sutuoktinio

įvardijimo paprastai ir pabaigia moters įvardijimą.

Asmenvardžiai iš kitų šeimos narių antroponimų

1528 m. dokumente vienos moters asmenvardis *Олишкова* sudarytas iš jos sūnaus vardo *Олишко* (4, 110): *матька Олишкова* (4, 110). Tai ir yra vienintelis pastebėtas netradicinis moterų asmenvardžių sudarymo atvejis totorių vardyne.

Kitų LDK tautų bajorių moterų vardyne yra asmenvardžių sudarymo iš sūnaus, brolio, dieverio, motinos asmenvardžių atvejų (6, 9). Be abejo, tai atsitiktinio pobūdžio reiškiniai.

Užrašymo klaidos

Viename tėvo ir dukters užrašyme moters tėvavardis gen. sg. *Bulatowey*, kuris turėjo būti sudarytas su patronimine priesaga, sudarytas su andronimine priesaga: pan *Chusiein Bulat* <...> *Milki Bulatowey rodzic* (1, 343). Šios moters pamotės asmenvardžiai iš jos sutuoktinio asmenvardžių gen. sg. *Chusieynowey Bulatowey* (1, 343) yra sudaryti taisyklingai.

Kita moteris netaisyklingai užrašyta du kartus: княгиня *Шанка Богдановна Исхаковна Шунелевичова* (1, 353), *Szanka Bohdanowna Ischakowa Szunielewiczowna* (1, 353). Šios moters sutuoktinis – князь *Исхак Давидович Шунылевич* (1, 353) „kunigaikštis Ischakas, Dovydo, Šunelio sūnaus, sūnus“. Pirmame moters įvardijime netaisyklingai sudarytas trečiasis asmenvardis – andronimas: turi būti ne *Исхаковна*, o *Исхакова*. Antrame moters įvardijime netaisyklingai sudarytas ketvirtasis asmenvardis – antroponimas iš jos vyro tėvo tėvavardžio: turi būti ne *Szunielewiczowną*, o *Szunielewiczowa*.

Dar vienas moters užrašymų ne pagal įprastą to meto taisyklę atvejis – jau minėtas įvardijimas *с татаркою грскою воеводства Троцькаго кнегиною Хадзеею Алеевною Талковскою Кульзимановною Хадзеевною Алевою Калиною* (1, 327). Įrašė yra trys moteriškieji patronimai *Алеевною, Кульзимановною, Хадзеевною*, o turėtų būti tik vienas – sudarytas iš tėvo vardo. Daugiau apie šį įvardijimą žr. skyriuje „Asmenvardžiai iš tėvo antroponimų“.

Išvados

1. Iš tėvo antroponimų yra sudaryti šie moters antroponimai:

- moteriškasis patronimas,
- antroponimas iš tėvo patronimo,
- sk- tipo antroponimas.

Moters įvardijime šie asmenvardžiai išdėstomi čia nurodyta tvarka.

2. Iš sutuoktinio antroponimų yra sudaryti šie moters antroponimai:

- andronimas,
- antroponimas iš sutuoktinio patronimo,
- sk- tipo antroponimas.

Moters įvardijime šie asmenvardžiai išdėstomi čia nurodyta tvarka.

3. Kartais pasitaiko asmenvardžių darybos klaidų (užrašomos ne tos priesagos).

4. Vienos moters antroponimas sudarytas nestandartiškai – iš jos sūnaus antroponimo.

¹ Priesaga -анка, kaip ir priesaga -овна/-евна, buvo patroniminė. Galima palyginti su moters įvardijimu, kuriame moteriškasis patronimas sudarytas su priesaga -анка: gen. sg. *Хадычи Мортузьянки* (4, 321). Tai, kad priesagos -анка vedinys čia yra iš tėvo, o ne iš vyro asmenvardžių, rodo moters sutuoktinio įvardijimas: gen. sg. князя *Абдуль Якубовича* (2, 321). Jame asmenvardžio *Мортуза*, iš kurio padarytas moters antroponimas, nėra. Priesaga -анка taip pat buvo vartojama mergautiniuose pavardžiuose, pvz., *мурзянка* „murzos [totorių kunigaikščio] duktė“.

Laiškas iš Baškortostano

(Atkelta iš 8 psl.)

vietiniame chakimijate (administracijoje) totorių laikraščiu pažadėjo tik didelį moralinį palaikymą, o apie materialinį prašė net nepriminti.

Verslininkams (rėmėjams) svarbu rezultatas, todėl jiems supažindinti parengiau demonstracinį numerį. Kadangi laikraštis bus skirtas totoriams–musulmonams, todėl drauge su PTK vykdomuoju komitetu paramą pažadėjo ir mūsų chazratas (imamas).

Tačiau čia susidaro dviprasmybė – reikia išlaikyti balansą tarp rėmėjų.

Į redakciją įeinu aš ir mano universiteto draugai.

Laikraščio tiražas – 500–600 egzempliorių. Esant mažesniai tiražui nesuteikiama spaustuvė, esant didesniai gali kilti problemų su platinimu ir būtina registracija Rusijoje (Nižnij Novgorode).

Taip pat sudariau verslo planą ir sąmatą.

Keletas žodžių apie save:

Man 23 metai, gimiau Sterlitamake, vaikystėje šiek tiek pagyvenau Rygoje. Baigiau mokyklą (totorišką progimnaziją), įstojau į technikumą, į ekonomikos specialybę. Šiuo metu mokausi Baškirijos valstybinio universiteto filiale, studijuojau audito ir ekonominės analizės specialybę (mokykloje mokytojai mane laikė būsimo rašytoju arba žurnalistu). Praėjusiais metais laimėjau Baškirijos ekonominėje olimpiadoje Ufoje marketingo ir vadybos, Rusijos federacijos teisinių sistemų srityse. Šiomet laimėjau 1-ąją vietą studentų konferencijoje už pranešimą „Musulmoniškų šalių ekonomikos ypatybės“, buvau 2-ojo pasaulinio totorių jaunimo forumo Kazanėje delegatas. Esu nevedęs, praktikuojantis musulmonas. Studijuojau ir dirbu. Laisvalaikiu užsiimu „totoriškais“ reikalais. Laisvai kalbu 4 kalbomis: totorių, baškirų, rusų, anglų. Šiuo metu mokausi arabų kalbos.

Norėtusi apsilankyti Jūsų puikiojoje Lietuvoje. Taip pat kviečiu Jus atvykti į Sterlitamaką aplankyti mūsų gražiujų kalnų – šichanų, pasigrožėti pirmųjų žmonių piešiniais Šulgantaš oloje, aplankyti senovės vengrų stovyklavietes Livašau, arijų miestą – Arkaimą...

Visai totorių bendruomenei linkiu klestėjimo ir gerovės, ypač Jums ir daktarui Adui Jakubauskui. Išivaizduoju, kaip sunku Jums išsaugoti savo totoriškumą kitoje kultūrinėje aplinkoje. Nors pas mus plačiai vartojama totorių kalba, veikia televizijos kanalai totorių ir baškirų kalbomis, radijas, mokyklos, kabinamos iškabos ir t.t. – paprastai žmonės palengva praranda savo tautinę savimone, kalbą. O Jūs primygtinai liekate Totoriais. Bravo!

Rustam Saitbattal
Sterlitamakas

Pažintys

30 metų Lietuvos totorius, gyvenantis Vilniuje, norėtų susipažinti su simpatiška Lietuvos totore iki 30 metų. **Skambinti tel: 8 675 27877.**

Gerbiami tautiečiai,

Ramazan Bairamo šventės proga maloniai kviečiame Jus dalyvauti Lietuvos totorių bendruomenių šventėje, kuri vyks 2006 metų spalio 29 dieną (sekmadienį) 12 valandą, Vilniaus VRM kultūros rūmuose.

Adresas: Žirmūnų g. 1E (priešais „Minsko“ parduotuvę).

Važiuoti 9, 12, 13, 17, 19 troleibusais iki stotelės „Tuskulėnų dvaras“. Iš stoties iki šios stotelės važiuoja 34 autobusas.

Renginio programa:

12.00 – Rusijos ir Tatarstano liaudies artistės, Tatarstano valstybinio M. Džalilio operos ir baleto teatro solistės, Tatarstano valstybinės G. Tukajaus premijos laureatės Zilios Sungatulinos koncertas.

14.00 – vaisės.

15.00 – diskoteka jaunimui ir tautinė vakaronė suaugusiems.

Į renginį įėjimas nemokamas.

Laukiame Jūsų šioje puikioje šventėje! Salė talpina 700 žiūrovų, tikrai tilpsime visi!

Esant galimybei, su savimi prašome atsinešti truputį vaišių.

Pasiteirauti:

Adas Jakubauskas, tel.: (8 5) 2605 869,
8 682 72 328

Alijus Aleksandrovičius, tel. 8 686 23 003

**Lietuvos totorių
bendruomenių sąjunga**

Dėl **Aleksandro ASANAVIČIAUS** (1921–2006) mirties nuoširdžiai užjaučiame velionio žmoną Almyrą, dukras Veliją ir Liolę, brolius Jokūbą ir Joną bei kitus artimuosius.

Tebūna jam lengva Raižių žemelė!

Artimeji
Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Lietuvių Totoriai

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

Redakcijos adresas:
Totorių g. 6, Kaunas

ISSN 1822-2072

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galim Sitdykov, Adas Jakubauskas
Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyr. redaktorius: Galim Sitdykov ☎ (8 37) 76 08 16

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ (8 5) 260 58 69, mob. 8 682 7 23 28

Ats. sekretorius: Jonas Ridzvanavičius ☎ (8 37) 73 68 02, el. p. jonridz@ktu.lt

Lietuvių kalbos stilistė: Jūratė Čirūnaitė ☎ (8 37) 22 73 26

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. 468.
Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.

Tiražas – 600 egz.